

SØRUM-SPEILET

NUMMER 3-2023 - 29. ÅRGANG

Bygdebokarbeid i forrige århundre

Den glemte flyulykken ved Bingsfoss i 1935

Folkebad i «Festiviteten»

På tur fra Bingsfoss ungdomsskole til Fløterbrakka

Slora Mølles Dag

Lederen har ordet

Sommeren 2023 vil for mange gå inn i historien som en av de vanskeligste somrene vi som lever nå, har opplevd. Mens vi før har lest og sett bilder fra resten av verden, hvor skogbranner og flom har herjet, har vi denne sommeren fått det mye nærmere. Også deler av bygda vår har fått kjenne på vannets herjinger, og sjøl blir jeg nesten redd hver gang jeg reiser forbi Bingsfoss, eller tar meg en tur til Rånåsfoss. Når dette skrives har vi virkelig behov for sol og vind, slik at det tørker opp. Ikke minst trenger bøndene finvær for å få tresket det kornet som tross alt har overlevd sommeren.

Sommeren er ikke den mest hektiske tida for historielaget. Men det har jo skjedd litt uansett. 1. juni var det årsmøte i Romerike Historielag. Denne gangen var det Hurdal Historielag som var vertskap, og møtet var på Hurdal Verks folkehøgskole. Fra oss møtte leder og Helge Seiertun. Tom Halvorsen ble gjenvalgt som leder. Han står virkelig på for alle historielag på Romerike. Vi er heldige som har en så dedikert og kunnskapsrik leder.

11. juni arrangerte vi rusletur gjennom Lørenfallet. Det var ikke så mange deltakere, men vi hadde en fin tur vi som gikk. Det er litt av hvert som har skjedd i Fallet opp gjennom åra, og det beste minnesmerket fra før i tida må jo være Meierigaarden Kro. Der sitter historia i veggene, og bygningen blir som kjent godt ivaretatt av dagens eiere.

29. juli inviterte vi sammen med Sørum Bygdekvinne lag som vanlig til Olsokfeiring på Vølneberg skole. Det var et fantastisk flott vær den kvelden, så bedre ramme kunne vi ikke ha fått. Åshild Kittelsen fra Museene i Akershus fortalte oss om alle museene i nettopp Akershus, og det er langt flere enn du tror. Alle ligger i rimelig avstand fra Sørum, så det er bare å finne ut hvor de ligger og ta dere en tur. Tidligere sørumsokning Eva Reistad sørget for musikken sammen med de 2 kara i trio sin. De sang og spilte mer eller mindre hele kvelden, og fikk oss alle med i allsangen. Rømmegrøt, kaker og kaffe, alt laget av Bygdekvinne laget, smakte godt på en slik kveld. Vi avsluttet med utlodning, og ut fra responsen vi fikk fra publikum til slutt var alle fornøyde med arrangementet. Men skal vi få til et slik arrangement, kunne både historielaget og bygdekvinne laget ønske seg at flere ble med og tok et tak under arrangementet. Ingenting gjør seg sjøl.

1. september arrangerte vi høstens første medlemsmøte på Meierigaarden i Lørenfallet. Dit kom Torbjørn Ellingsen fra kulturstiftelsen VISYN og orienterte om stiftelsens filmprosjekt. VISYN

Lars Eugen Andresen fra Romerike Sparebank overrekker sjekken fra Lokalbidslaget til leder Elin Mørk.
Foto. R. Fjorstad

arbeider for å styrke tilhørighet gjennom formidling av kommunens historie. Nå er de i gang med å produsere en serie filmer med lokalhistorien som tema, og inviterer historielagene på Romerike til samarbeid. 25 medlemmer koste seg på møtet, som ble avsluttet med kaffe, kringle og en artig og lærerik quizrunde, laget av Hege Udnæs Hoel.

Neste arrangement er lørdag 23. september. Da inviterer vi til rusletur på Frogner kl. 12.00. Vi møtes ved Gamle Frogner kirke, som var en del av Pilegrimsleden. Der får vi en orientering før vi kjører opp til Lindeberg stasjon, hvor vi går leden fram til Rulla og Øvre Vilberg gård. Nærmere informasjon vil bli lagt ut på nettsiden vår og på Facebook. Det vil også bli sendt ut beskjed til de av dere vi har e-post-adresse til. Håper mange av dere blir med på turen. For dere som synes det blir langt å gå, er det mulig å kjøre bil opp til Rulla via Vesterskaun skole, og møte oss der. På Rulla har vi tenkt å ta oss ei kaffepause, så ta med litt niste.

Som dere kjenner til, har vi hatt åpent

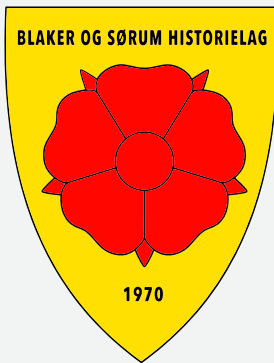
hus på Nordli hver onsdag. Det har lagt stort beslag på styrets medlemmer, så nå har vi bestemt å ha åpent hus to ganger i måneden med start 6. september. Det er bestandig hyggelig med besøk, og dere finner oss i 2. etasje. En prat og en kopp kaffe kan vi by på, og er du ute etter en av våre bøker, har vi det på lager.

Styret ønsker dere en fin høst, og vi håper å se dere på våre arrangementer.

Elin Mørk
Leder

Jubel i styret over denne overraskelsen som gir mere alburom til å sette planer ut i livet.
Fra venstre: Njaal Foss og Even Woxen. På andre siden av bordet: Helge Seiertun og kasserer Hege Udenæs Hoel med sjekken.
Foto. R. Fjorstad

SØRUM-SPEILET

Medlemsblad for
Blaker og Sørum Historielag

Redaksjonen

Anne-Marie Lund – 477 57 261
Ingun Orderud – 995 14 523
Randi Fjørstad – 901 42 163

E-post:

sorumspeilet@icloud.com

Adresse

Postboks 82, 1924 Sørum

Styreleder

Elin Mørk

Tlf.: 958 62 613

E-post: elin-hem@online.no

Kontonummer: 1321.08.05189

Hjemmeside

www.blakerogsorumhistorielag.no

Korrektur

Lillian Mobæk

Grafisk design

Jørgen Kirsebom

Opplag

600 eksemplarer
ISSN 1894-8154

Trykk:

X-Idé AS

1472 Fjellhamar

*Dette bladet er beskyttet av åndsverkloven.
Det er ikke tillatt å kopiere fra bladet uten
skriftlig samtykke fra tekstforfatter eller
fotograf.*

Forsidebilde:

Glommabredden spiller
under Slora Mølles Dag 2023.

Foto: Randi Fjørstad

Det råder god dugnadsånd i historielaget. Alle trår til med vaffelsteking, kaffekoking og hva det måtte være. Det sosiale er også viktig.

Her er leder Elin Mørk og nesteleder Tom-Arne Ullersmo i sving med kaffetratkeren, mens Bjørn Tveit holder oppsyn med vaflene. Bjørn er ikke med i styret, men er vår gode «vaktmester» på Vølneberg skole.

Foto: R. Fjørstad

TUSEN TAKK TIL ALLE SOM HAR STEMPT PÅ HISTORIELAGET

Også i år har mange av kundene i Romerike Sparebank valgt å stemme på historielaget via LOKALBIDRAGET. Banken deler hvert år ut penger til frivillige lag og foreninger. Hvor mye det enkelte lag skal få bestemmes av bankens kunder. Kundene kan digitalt stemme på det laget de mener gjør en viktig innsats i lokalsamfunnet, eller har et spesielt tiltak som de ønske å støtte økonomisk. Stemmeperioden var fra 1. – 30. mai.

Den 15. juni fikk vi en telefon fra banken v/Lars Eugen Andresen, leder for forsikring. Da han skjønte at styret var samlet til avsluttende styremøte før ferien, inviterte han seg på besøk – han ville komme med en overraskelse. Det ble vi jo glade for, spesielt da overraskelsen viste seg å være en sjekk. Og ikke hvilken som helst sjekk. Det var en stor sjekk, som viste at svært mange setter pris på historielaget og det arbeidet som blir gjort av alle frivillige der.

Sjekken var på hele 58 300 kroner, en stor og gledelig overraskelse. Historielaget fikk en veldig pen lokalbidrag-sjekk i fjor også, men i år overgikk det alle våre forventninger. Så vi takker nok en gang, og er inspirert til å arbeide videre.

Hilsen Styret

Elin Mørk, Tom-Arne Ullersmo, Hege Udnæs Hoel, Randi Fjørstad,
Vidar Harfallet, Helge Seiertun, Even Woxen, Njaal Foss.

PS! Neste mulighet for å stemme på historielaget er i perioden 25. sept-18.okt 2023

GRASROTANDEL – NORSK TIPPING

Grasrotandelen gir deg som spiller mulighet til å være med og bestemme hva noe av overskuddet skal gå til. Du kan selv velge hvem som skal få et beløp inntil 7% av din spillinnsats.

Hvis du ønsker å støtte arbeidet til Blaker og Sørum Historielag med din grasrotandel, er vi nå registrert med vårt organisasjonsnummer 984 252 994.

Innhold

Lederen har ordet	2	Tømmerfløting og digitalt vandringsspill	20
Bygdebokarbeid i forrige århundre	4	På tur fra Bingsfoss til Fløterbrakka	20
Den glemte flyulykken i Bingsfoss	8	Slora Mølles Dag 2023	22
Invitasjon til slektsgranskingskurs	14	Finn fram til historielaget på Nordli	23
Folkebad i Festiviteten	16	Jakten på fortiden	24

Familien Stykket. Foran sitter mor Jørgine og far Lars med minstejenta Marie i midten. Bak de to eldste, Ingrid og Per.

Bygdebokarbeid i forrige århundre

Av Anne-Marie Lund

For ikke lenge siden fikk vi nye bygdebøker om Blaker. Blakerværinger hadde ventet på de to siste bindene av Sørums Bygdebok, som handlet om der de bor, så gleden var stor! Men fremdeles står nok de gamle bygdebøkene for Aurskog og Blaker i bokhylla i mange hjem i Blaker. Kanskje det er flere enn meg som tar en kikk i dem av og til når de lurar på noe?

Da disse kom ut, var det en stor begivenhet. Aldri hadde et lignende verk om gårder og slekter i bygdene her blitt gitt ut før. To kommuner skulle samarbeide om dette. Blaker hadde tidligere vært en del av Aurskog, men var selvstendig kommune fra 1919 til 1962. Arbeidet ble påbegynt i 1949, og i 1968 var tredje og siste bind ferdig.

Hvor mye tid og arbeid som ligger bak et bygdebokverk, er nesten umulig å tenke seg. At de fikk det til den gangen, uten våre moderne kommunikasjonsmidler, gjør det enda mer imponerende.

Blaker Historielags første formann

Lars Stykket var en av dem som gjorde en stor innsats for å få bygdebøkene ferdig på 50- og 60-tallet. Hvor omfattende arbeidet var, får vi et innblikk i ved å bla i en perm der han samlet

all korrespondanse som gjaldt bygdebøkene. Sønnen, Per Stykket, forteller at faren var nøye med å ta vare på slikt og sette det inn i permer. - Far hadde stålkontroll på alle bilag, sier han.

Lars Stykket var samfunnsengasjert, satt i kommunestyret og flere nemder og utvalg i sin tid. Han var også mer enn gjennomsnittlig interessert i lokalhistorie og var med på stiftelsen av Blaker Historielag i 1953. Han ble også lagets første leder.

I permen finnes et håndskrevet utkast til årsberetning fra det første året. Her står det at laget nå har 24 medlemmer, og at styret, foruten ham selv, består av nestformann fru Martha Husmo, kasserer Gudbrand Foss og varamann Alv Vårum. (Kjønnsnøytrale ord var foreløpig ikke noe man tenkte på, selv om nestformannen var en kvinne.)

Viktige saker ble løst det første året, bl.a. å få tak i bilder av alle ordførerne i Blaker, et såkalt ordførergalleri, til kommunehuset på Huseby, salg av årbok for Romerike Historielag og salg av annonser til neste årbok. Men den viktigste og mest arbeidskrevende saken nå og i tiden framover, skriver Stykket, er «gjennomgåelse og korrigerings av manuskript til bygdeboka sammen med gårdeierne».

I en kort presentasjon av seg selv, forteller han at han av yrke er småbruker, sagmester og bilmekaniker.

En allsidig kar altså! Dette stemmer, ifølge sønnen Per. Han sier at egentlig var faren utdannet flymekaniker, fordi han tjenestegjorde i «Flyvevesenet» på Kjeller i 1925/26. Men interessen for mekanikk og motorer var generell, og ferdighetene kom til nytte på landjorda også. I sesongene jobbet han på sag-

Skrivemaskinen Per skaffet var til god hjelp, en Reminton kjøpt i 1958.

bruk, og hjemme på Stykket drev han jorda.

Per husker godt at faren holdt på med bygdeboka. Sønnen fikk nemlig på flere måter være med på arbeidet!

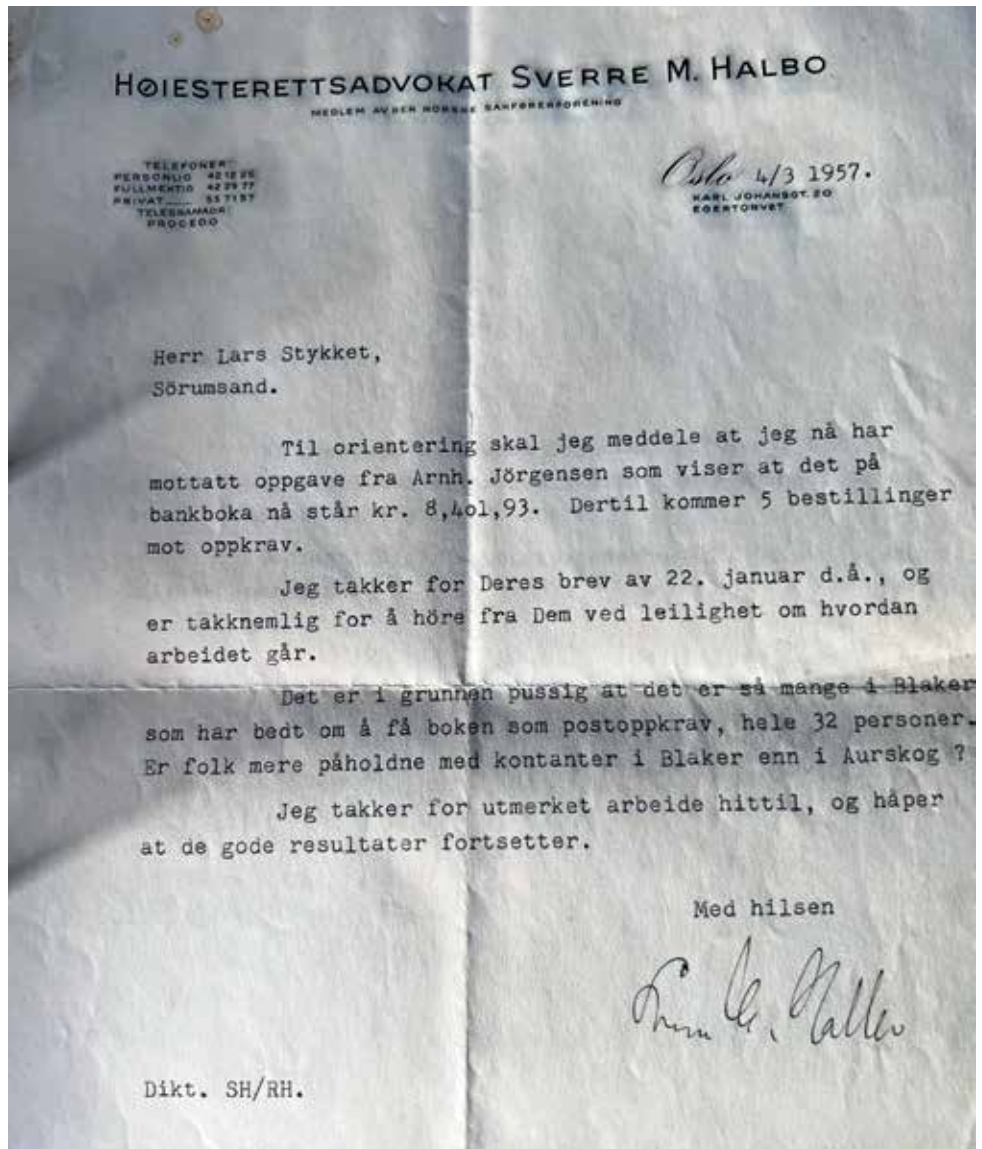
Viktige medarbeidere i bygdene

Sommeren 1954 var arbeidet med bøkene godt i gang. Ei felles bygdeboknemnd for begge kommuner var valgt av herredsstyrene i 1949, og formann i nemnda var høyesterettsadvokat Sverre M. Halbo.

Per Stykket forteller at Halbo var en myndig herre, han var offiser, jurist og ivrig slektsgransker. Per besøkte ham av og til på kontoret i Oslo mens han gikk på realskolen i byen, for å levere korrekture som faren hadde samlet inn. Det var Halbo som hadde tatt initiativet til bygdeboka våren 1949. Han tok seg av det forretningsmessige helt fram til bøkene var ferdige.

Den kjente bygdehistorikeren fra Trysil, Eyvind Lillevold (tidligere journalist i Hamar Stiftstidende), hadde påtatt seg å skrive bygdene, gardenes og slektenes historie og redigere stoffet som kom inn fra en rekke arkivfolk. De kom med avskrifter og utdrag fra manntall, lensregnskap, kirkebøker, panteregistre og skifteprotokoller osv. fra Riksarkivet, Statsarkivet og preste-kontoret i Aurskog. (Aurskog og Blaker hadde felles sogneprest fra den gang disse bygdene var ett herred og helt fram til 1972.)

Svært mange andre bidro også.

Mange slike brev ble sendt i årene med bygdebokarbeid

Utallige avgjørelser skulle tas, uendelig mange papirer og dokumenter skulle granskes, manuskripter skulle kontrolleres, opplysninger gis, alt måtte samles inn og sendes videre. Det var en lang, lang vei å gå før bøkene endelig var trykt og kunne utgis.

Tidkrevende arbeid skjønner vi, men det var ikke nok med det! Det var viktig at folk selv også var med på dette og fortalte det de personlig husket og visste.

Det ble ordnet ved at bygdeboknemnda oppnevnte 23 «grendemenn» i Blaker og 26 i Aurskog. Disse skulle hjelpe til med å fylle ut spørrelister som gjaldt alle gardsbruk av en viss størrelse, 230 i Blaker og 369 i Aurskog. Spørrelistene ble mottatt med interesse, de aller fleste fylte dem ut. Dette var grunnlaget for Lillevolds manuskripter om hver enkelt gård.

For å sikre at alt stemte og at folk fikk med det de ville, ble utkastene til manuskriptene forelagt for dem som

ønsket det til en siste kontroll. Denne jobben utførte Lars Stykket i Blaker, mens Arnholt Jørgensen tok seg av Aurskog.

Salget måtte sikres

På et møte i bygdeboknemnda den 30. juni 1954 ble det bestemt at disse to også skulle ta seg av markedsføring og forhåndssalg av bøkene. De skulle altså ta opp subscriptionsjoner, få folk til å abonnere på hele verket, og forplikte seg til å betale det.

I referatet fra møtet ser vi at økonomien er et viktig tema. For å redusere kostnadene ble det blant annet bestemt at bruk av bilder måtte begrenses. Sammenlignet med i dag var det både dyrere og mer komplisert å trykke bilder, og bruk av farger var utelukket. Ikke fantes det så mange gode fargebilder heller enda. Det skulle være med et flyfoto av hver grend, eventuelt noen bilder av typiske bygninger på storgard, mindre gard, småbruk og husmanns-

Lastebilen ble brukt til litt av hvert. Her er familien på vei til Vågå en sommer i 50-åra.

plass. Bilder av mennesker og folkeliv er det ikke i disse bøkene. Bruken av bilder er nok den mest iøynefallende forskjellen på de «gamle» og de «nye» bygdebøkene.

I Lars Stykkets perm finner vi regelmessige brev fra Sverre M. Halbo, der han takker for vel utført arbeid så langt. Dette brevet fra mai 1955 er typisk:

«Blaker Historielag,

Herr Lars Stykket,

Sørumsand

Jeg har mottatt manuskript for Blaker side 1-68 vedkommende gårdene Kville, Ånnerud, Armoen, Hogset og Kamperud, og bringer Dem og Historielaget den beste takk for det utførte arbeid.

Samtidig fikk jeg beskjed om at flere manuskripter ville komme i nær fremtid. Mange takk for det.

Med hilsen

Sverre M. Halbo.»

Reise rundt med manuskripter

Lars Stykket tok ofte med sønnen Per på turene rundt i bygda for å levere og samle inn manuskripter, samt å få så mange abonnementsjoner som mulig. I 1954 var han en halv voksen gutt på 12 år, og syntes det var morsomt å være med faren på dette.

Han forteller: - Jeg var gjerne med på

disse turene - det vanket mye god mat må vite, og det var artig å høre eldre blakerværingene fortelle fra sine «Good old days».

Besøkene var godt forberedt, og det ble servert både smørbrød og kaker til de omreisende innsamlerne mens praten gikk om slektninger og gårds-historie. I god tid på forhånd hadde Lars sendt brev eller ringt og foreslått dato for besøk.

I 1954 var ofte brev sendt i posten eneste mulighet til å få kontakt. Slett ikke alle hadde telefon enda. Lars Stykket var en fremsynt mann som gjerne ville ha tekniske nyvinninger, og allerede i 1946 skrev han det første brevet til telegrafbestyreren på Lillestrøm og beskrev sitt behov for telefon. I årene etterpå fulgte han jevnt opp med purrebrev uten at det hjalp. Først i 1968 kom det telefon til Stykket. Men hos Jacob Orderud på Nordre Fossum på andre sida av storveien var det telefon, og folk i grenda fikk låne den der når det trengtes. Så dit måtte Lars gå for å ringe, og så fikk en håpe at det var noen inne og tok telefonen i andre enden! Å telefonere var altså ikke gjort i en håndvending, men det gikk jo fortere enn å sende brev og vente på svar, også pr. brev.

Lars Stykket hadde ett moderne hjelpemiddel som var godt å ha, nemlig bil! I 1951 fikk Lars kjøpetillatelse på bil, og det ble en 1932-modell Chevrolet Super Six lastebil. Per fikk være

med til Oslo og hente bilen, og da de kom hjem, fikk åtteåringen straks prøve å kjøre den ute på et jorde mellom høysåtene.

Bilen var nyttig til så mangt, og ble selvfølgelig brukt når far og sønn skulle ut med manuskripter og ta opp bestillinger på bokverket rundt i bygda.

Viktig å få inn abonnementsjoner

I 1956 tok arbeidet med abonnementsjonering til. Lillevold var snart ferdig med sin del av arbeidet, og det trengtes midler for å komme videre. Permen etter Lars Stykket inneholder lister med navn på alle i Blaker som hadde tegnet seg som interesserte. Noen betalte kontant, andre valgte å sende beløpet som postoppskrav. Brevkontakten mellom Stykket og Halbo var tett. Lars Stykket sendte jevnlig rapporter om hvordan det gikk, Halbo takket og la ofte til at han fortsatt ønsket å bli løpende underrettet om salget.

Den 2. oktober forteller Halbo at han har sendt artikler om bygdebøkene til lokalavisene, i tillegg til at abonnementsjonsinnbydelser er sendt til samtlige husstander i Aurskog og Blaker. Så ber han Lars Stykket om å purre på avisene dersom det drar ut før stoffet blir tatt inn, og at han må fortsette arbeidet med å få abonnementsjoner kontinuerlig.

Stykket fulgte samvittighetsfullt oppfordringen, og 10. november får han brev fra Halbo:

«Det var meget oppmuntrende at det allerede er kommet inn så mange bestillinger, og særdeles hyggelig at De tror at det ikke blir vanskelig å få tegnet abonnementsjon på dette verket. Lykke til med arbeidet!»

Det går tydeligvis ganske bra, selv om Blaker ikke kan måle seg med Aurskog hverken når det gjelder innbyggertall eller økonomisk velstand. Den 4. mars 1957 skriver Halbo bl.a. følgende:

«Til orientering skal jeg meddele Dem at jeg nå har mottatt oppgave fra Arnholt Jørgensen som viser at det på bankboka nå står kr. 8.401,93. Dertil kommer 5 bestillinger mot oppskrav.

Jeg takker for Deres brev av 22. januar d.å., og er takknemlig for å høre mer fra Dem ved leilighet om hvordan arbeidet går.

Det er i grunnen pussig at det er så mange i Blaker som har bedt om å få

boken som postoppkrav, hele 32 personer. Er folk mer påholdne med kontanter i Blaker enn i Aurskog?

Jeg takker for utmerket arbeide hittil, og håper at de gode resultater fortsetter.»

Stykket fikk også andre oppgaver. I juni 1957 kommer et brev der Halbo skriver:

«Vedlagt sender jeg 16 flyfotografier fra Blaker. De har vært utlånt til arkitekt Magnussen til hjelp for hans artikkel om byggeskikk i Aurskog og Blaker.

Redaktør Lillevold ville gjerne ha en mer utførlig tekst på fotografiene, slik at det av teksten i boken kan fremgå at det er fotografier over hele grenda, ikke bare over enkelte gårder.

Jeg ber Dem velvillig sette til en slik tekst på baksiden av hvert fotografi. Det spiller ingen rolle om teksten tar 3-4 linjer (eller eventuelt mere) i boken.

Velvillig skriv med bløt blyant, slik at det ikke går gjennom til forsiden av fotografiene.

Takk for hjelpen!»

Saken blir ikke nevnt i senere brev, så vi kan gå ut fra at også dette ble utført på beste måte!

Dessuten viser håndskrevne utkast i permen at Lars Stykket sendte søknader om økonomisk støtte til bygdebokarbeidet til både Blaker Sparebank og kommunen. Dette gjorde han på vegne av Blaker Historielag.

Kommunikasjon før og nå

Alle brevene fra Halbo er skrevet på maskin etter diktat, og det er tydelig at han hadde hjelp på kontoret til maskinskriving og sending av post. Slik var det, «kontordame» (ja, for det var flest kvinner) var et vanlig yrke der det å skrive raskt og feilfritt på maskin var en viktig ferdighet.

Lars Stykket fikk også etter hvert sin egen kontorassistent, nemlig sønnen Per. Per forteller:

-Jeg hjalp far med å oppdatere subscripsjonene med skrivemaskin. Jeg hadde i 1958 fått tak i en antikvarisk gammel Remington, og den gjorde nytten! Far likte godt at Halbo nå kunne få maskinskrevne dokumenter fra ham, det ble mer orden på det viset. Og jeg var ikke tung å be!

Å kunne skrive på tastatur fikk Per siden god bruk for i sitt lange yrkesliv, og nå er det blitt vanlig for de fleste av

oss. Diskusjonen om håndskrift versus tastatur hører ikke hjemme her, men at endringene innenfor kommunikasjon har kommet så fort at det er vanskelig å henge med, er det ingen tvil om.

Lars Stykket måtte gå til en nabo for å bruke telefon, og brevene ble sendt i posten, noe som i våre dager ofte blir kalt «snail-mail». Det tok sin tid.

Tenk deg tilbake til den gang, uten mobiltelefon og e-post!

For oss eldre har det jo vært slik mesteparten av livet, så det burde ikke være så vanskelig. Vi levde lenge godt med fasttelefonen, uten internett og datamaskiner til å skrive med. Hva vi kan gjøre med datamaskiner er ufattelig, og vi hadde neppe trodd det hvis noen kom med spådommer om hvordan vår virkelighet skulle bli forandret på grunn av dette.

Mye kan sies om folks avhengighet av ny teknologi, men at den letter kommunikasjonen mellom oss, er sikkert og visst. Hvor tidkrevende bygdebokarbeidet måtte være den gangen, kan vi bare prøve å forestille oss.

Formelt språk forsvinner mer og mer

Språket i skriftlige tekster som brev har også forandret seg veldig.

Høflighetsformene «De» og «Dem» er brukt konsekvent i brevene i permen, og de ble brukt i både skrift og tale til langt utpå 60-tallet, i noen sammenhenger enda lenger. Nå er de borte, og virker sannsynligvis komiske på de yngre.

Andre høflighetsfraser som vi kan se her, vil det være helt uaktuelt å bruke nå - det ville bare bli oppfattet som overdrivelse og ironi.

Brevene fra Halbo innledes alltid formelt med:

«Herr Lars Stykket, Sørumsand».

Enhver e-post i dag innledes med «Hei», nesten uansett hva innholdet i e-posten er, og hvem man henvender seg til.

At slike dokumenter er tatt vare på, gir et unikt innblikk i en annen tid og minner oss på hvilken utvikling som har skjedd de siste tiårene.

Samtidig får vi et bilde av en arbeidssom, samvittighetsfull og engasjert mann som gjorde en innsats for bygda si på flere måter. Per Stykket sier at

faren var så stillfarende og logn at det er først i ettertid han skjønner at faren deltok i svært mye som fikk betydning for mange.

Hvordan gikk det så med bygdebokverket?

Det trakk ut i tid. Bøkene kom henholdsvis i 1961, 1964 og 1968. Det var stort sett Lars Stykket som tok seg av distribusjon av bøkene også, han hadde jo egen bil! Men da bind 1 kom ut rett før jul i 1961, ble det nødvendig å stable bøkene inn i ei lånt stasjonsvogn - det snødde så kraftig.

Den 22. desember ble turen rundt i bygda gjort av far og sønn, det var viktig at de som hadde forhåndsbestilt, fikk boka før jul!

Lars Stykket følte nok at bygdebokarbeidet var meningsfylt, han var jo en av pådriverne helt fra starten i 1949. Rik ble han ikke, på annet enn interessante kunnskaper og glede ved å delta i noe viktig. Dette var frivillig, ulønnet arbeid.

For sitt arbeid gjennom 15 år fikk han bygdebokverket gratis, og i desember 1970 ble han påskjønet med en midtdag på Sørumsand Vertshus av ordfører Edmund Eriksen.

Han fikk også hederlig omtale i et rundskriv «til folket i Aurskog og Blaker» da tredje og siste bind var ferdig trykt sommeren 1968. Her skriver Sverre M. Halbo blant annet:

«Det er mange som har hjulpet oss, og som vi gjerne vil takke: Redaktøren bygdehistorikeren Eyvind Lillevold, konsulenten dr. philos Lars Reinton, professor Andreas Holmen, de 49 grendemenn fra Aurskog og Blaker som har hjulpet med innsamling av materiale fra de enkelte bruk, og alle interesserte folk i bygdene som har gitt skriftlige og muntlige opplysninger. En særlig takk til Arnholt Jørgensen i Aurskog og Lars Stykket i Blaker for godt og iherdig arbeid med subscripsjon og omdeling av bind 1 og 2. De har også hjulpet oss med å forelegge manuskriptene om de enkelte bruk for bygdefolket selv, som således har kunnet komme med tillegg og rettelser.»

Og da vil Sørum-Speilets redaksjon takke Per Stykket for at han har tatt vare på permen med farens papirer, og for at han ville dele dette stoffet med leserne!

Dette er et De Havilland DH.82 Tiger Moth tilsvarende flyet som havarerte og som var produsert på Hærens Flyvemaskinsfabrikk på Kjeller. Foto: Norsk Teknisk Museum.

Sørum, flyhavarikommisjonen, vitne-utsagn osv. Her kommer historien om den dramatiske ulykken som skjedde lørdag 23. mars 1935 kl. 17.05:

Flyet som havarerte var et enmotors De Havilland DH.82 Tiger Moth med nr. 173. Denne flytypen er et av de mest berømte skoleflyene i flygningens historie. Det ble brukt i grunntrening av piloter i Storbritannia under andre verdenskrig. Det var også brukt som skolefly av Hæren i Norge før krigen. Fra 1932 til 1937 ble det bygget 38 Tiger Moth på lisens på Kjeller. Flyet hadde et vingespenn på nesten 9 m, en lengde på 7,29 m, toppfarten var ca. 175 km i timen ved 1000 fot (305 m), og det hadde normalt en rekkevidde på 486 km. Maksimal startvekt lå på 803 kilogram.

Ulykkesflyet hadde deltatt i en militær øvelse, og skulle flys fra feltflyplassen i Våler, Solør, tilbake til basen på Kjeller. Turen startet kl. 15.30. Piloten var kaptein Thomas Vetlesen, en erfaren pilot på 42 år. Med som passasjer hadde han fenrik Hassel, 33 år.

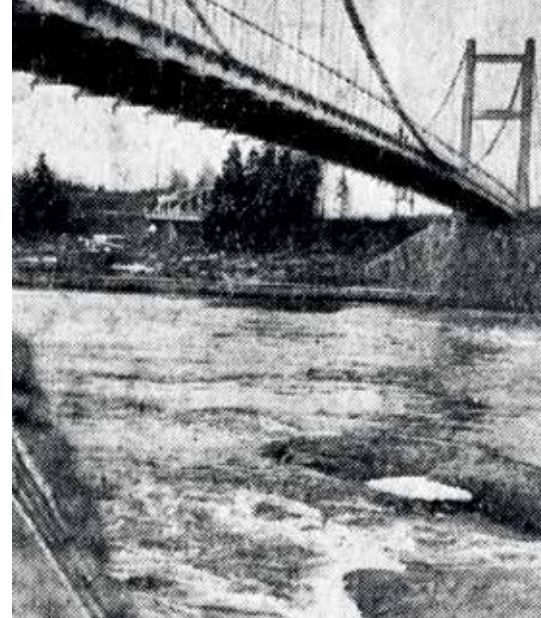
Værforholdene var ikke gode. Før turen startet ble det diskutert om hvorvidt de skulle fly. Det ble meldt om tett tåke og vanskelige flyforhold, spesielt fra Nes og ned mot Kjeller. Tross advarsler bestemte Vetlesen seg for å fly. Han tilbød imidlertid fenrik Hassel å returnere til Kjeller med tog. I kaptein Vetlesens egen skriftlige rapport om havariet beskriver han forløpet, flyturen og havariet slik:

«Efter den opsatte marsjplan skulde fenrik Hassel være ledsager i mit fly. Jeg meddelte ham før avgang at jeg anså været som meget vanskelig og ubehagelig å fly i og at han kunde få reise med jernbanen istedet. Fenrik Hassel svarte at han foretrak å fly til Kjeller, hvorefter vi gjorde oss klar. Flyet og motoren var ved avgangen fra feltflyveplassen i Våler (på Glomma) 23/3 35 kl 1532 i full stann. Det hadde full

tank, og flyet var nokså tungt lastet bl.a. med endel bagasje i koffertrummet. Først var tungt og flyet lettet sent, hvorefter jeg fulgte høire bredd av Glomma sydover i 20-50 m høide. Marsjarten inntil Kongsvinger var 100 km (1650-1700 omdr.) for å spare på bensinen hvis jeg skulde bli nødt til å vende tilbake til Våler»

Rapporten beskriver så turen trinn for trinn fra Kongsvinger og i retning Bingsfoss. Bl.a. skriver Vetlesen at det var flere fly i følge som skulle til Kjeller. To av dem snudde ved Grue kirke i Solør, og fløy tilbake til utgangspunktet Våler. Da lå tåken nesten helt ned på elven. Vetlesen skriver: *«sålenge jeg stadig kunne se elveisen mente jeg at jeg trygt kunne fortsette med min Moth, når jeg bare kunne komme over broene nedover»*. Og det gjorde han et bra stykke. Han håpet også at tåken skulle bli lettere jo nærmere han kom Kjeller, men i stedet ble den bare tettere. Ved Galterud stasjon møtte han et fly ført av løytnant Reistad. Det hadde snudd og var på vei tilbake til Våler. Vetlesen skriver at han feiltolket dette, og trodde at dette flyet kom fra Kjeller. Han begynte deretter å speide etter Storsjøen, for om mulig å lande der, men tåken var nå så tett at han fant det umulig å finne frem dit. Han minsket deretter farten til 90 km pr.t. og la flyet enda lavere ned, fulgte elva i en flyhøide på ca. 10 m. Og kom frem til Nes.

Etter Nes viser rapporten at Vetlesen ble mer betenkt, men han skriver at han fortsatt mente han skulle klare dette. *«Jeg var godt kjent og fly og motor i fortrinlig stann»*, skriver han. Men etter Årnes og Rånåsfossanlegget ble tåken enda tettere. Flyet måtte legges helt ned til 1,5 til 2 m over isen, og for å holde retningen fløy han omtrent midt i elva for å følge med elvebreddene på hver side. Vetlesen skriver: *«Selve breddene gikk opp i tåken og jeg kunne ikke finne noe sted hvor det*

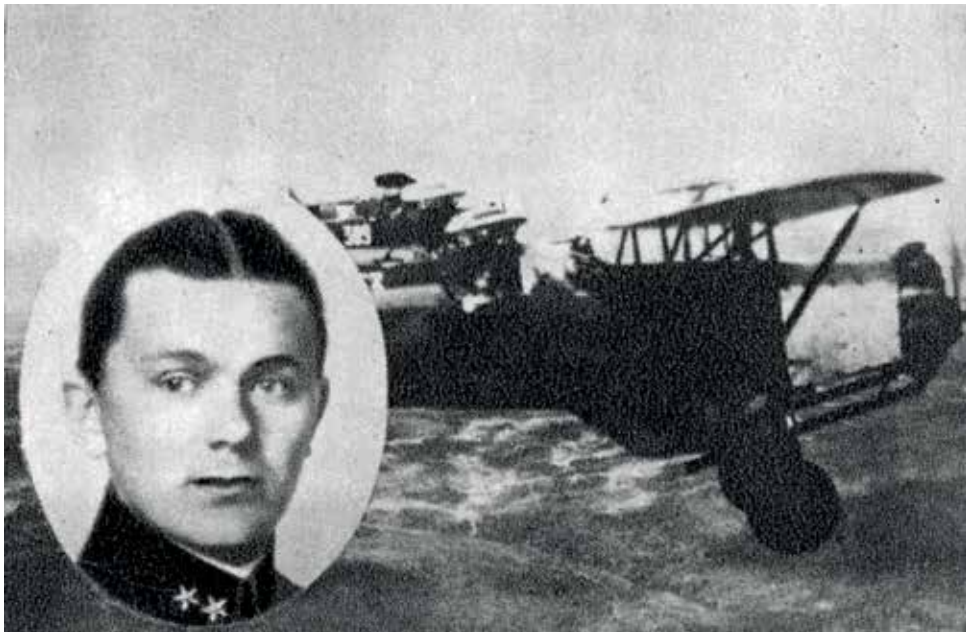
Flyet landet i Glomma rett ovenfor hengebrua. Kilde: Aftenposten, 25. mars 1935.

var mulighet for å lande uten å ødelegge flyet. Jeg syntes det var for risikabelt å gjøre helomvending i så lav høide og på den smale elv, og trøstet meg med at det bare var 10 min. vei igjen til Øieren og at det nok letnet».

Og slik fortsatte den ville ferden. Vetlesen beskriver hvordan Glomma buktninger ble vanskeligere å følge. Spesielt høire bredd førte til at han stadig måtte kaste flyet inn i krappe svinger for ikke å kjøre på land. Dette ble veldig slitsomt, og han prøvde derfor å følge venstre bredd for å se om det var litt bedre. Det gikk bra en liten stund, men så forsvant også den bredden inn i tåken. Vetlesen oppdaget for sent at han hadde kommet til den krappe svingen Glomma gjør på oversiden av Bingsfoss. Han måtte kaste flyet brått til høire og skriver:

«Jeg opdager i samme øieblikk en høi hvit jernbro dukke op i tåken rett i stavnen. Over broen var det umulig å komme, dels var den for høi og stigevinkelen for steil, dels gikk toppen op i tåken. Under broen tenkte jeg at var risikabelt å gå i det usiktbare vær. Det vilde vi neppe slippe levende fra. Jeg fandt situasjonen håbløs og bestemte mig til å ofre flyet for å redde besetningen. Bredden tillot ingen landing, den var ganske smal, steil og stenet.

I øieblikket fandt jeg som en bedre løsning å lande i vandet, så langt ut at understellet ikke slog an i bunnen, for å kunne svømme inn. Jeg svingte derfor til høire (nordover) langs med broen i omtrent en flybredde avstann fra denne og satte flyet med minsket motor og liten fart ned i vannet i omtrent 30 graders vinkel med vandflaten. Det plasket endel, vi gikk under og kom straks op igjen. Anslaget mot vandet kjentes ikke som noe sjokk, det var nokså bløtt. Øvre og nedre høire vinge var knekket ved anslaget og kroppen knakk omtrent ved førersetet. Jeg spurte fenrik Hassel om han hadde slått sig, hvad han sa nei til, og

Kaptein Thomas Vetlesen. Foto: Glomdalsmuseet.

mindet ham om å spenne av sig fallskjer-
men. Jeg overlot ham de forreste flydeler å
seile på hvis han trengte dem, og svømte
selv et par tak utover for å støtte mig på
haleflaten og kroppen under arbeidet med
å ta av min nokså trange seteskjerm. Jeg fik
åpnet lårkrokene og sparket kraftig i bena
for å bli kvitt skjermen, og kastet han-
skene. Jeg drev voldsomt nedover elven og
skjønte at det gikk kraftig strøm her.

Jeg så en kone på broen og ropte op til
hende at hun måtte hente hjelp. Dette
svarte hun på og jeg begynte å svømme,
men opdaget fort at det ikke nyttet noe
større, da strømmen bestemte retningen
og farten. Jeg var under et par gange men
kom mig op igjen, så mig rundt efter
Hassel, men så ham ikke. Derimot kom en
høi setepute fra ledsagersetet seilende og
jeg svømte bort til den og tok den under
venstre arm til hjelp under svømmingen.
Ferden ned gjennom strykene hadde im-
idlertid gjort mig fortunlet, og jeg husker
intet tydelig før jeg hang i en båtripe og
hørte noen snakke til mig. Jeg besvimte
igjen og våknet først helt i sykebilien.»

Vetlesen avslutter sin rapport med å
beskrive at flyet ble helt ødelagt, men
at motoren derimot kan ha sluppet fra
det, dersom den kan finnes igjen. Han
beskriver også at de store pelsforede
overtrekkene til flysetene, som i tillegg
var fylt med litt luft, hadde virket som
livbelter inntil de ble for våte, og at de
faktisk hadde skjermet litt mot kulden i
vannet. I tillegg mente han at flyvernes
lærhetter hadde skånet hodene deres fra
skader da de ble kastet nedover strykene i
Bingsfossen.

Helt til slutt skriver han i rapporten at
han legger ved et fotografi av Bingsfossen
med angivelser av flyets omtrentlige
bevegelse frem til havaristedet. Det er

Vetlesens eget bilde som er gjengitt i
denne artikkelen.

Vitner og redningspersoner

Det kunne gått helt galt med både flyver
og passasjer om det ikke var for at det
på Bingsfoss bru befant seg en person
som både så, og kanskje aller mest hørte
ulykken, forsto alvorret og var rask med
å tilkalle hjelp. I rapporten til Romerike
politikammer skriver lensmann Gjetrang:

«Lørdag 23. ds. Kl. 17.05 ringte fru
Selma Bingen fra sin bopel Fossen (i
dagligtale kaldt Bingen), som ligger på
høire side av Glommen like nedenunder
Bingsfoss, og meddelte at en flyvemaskin
med to personer like forut var reist nedover
fossen. Hun hadde en tid hørt nogen skrik
uten at skjønne hvad det kunde være før
fru veivogter Andresen kom ind og fortalte
at hun hadde set ulykken. Fru Bingen
blev anmodet om straks at ringe til Lars
Hammeren som jeg visste hadde baat på
vandet og som bor noget længere nede paa
samme side av elven. Derimot visste jeg
telefonisk ikke at faa tak i nogen baat på
den venstre elvebredd, hvorfor jeg tok med
endel taugverk og reiste avsted med mine 2
betjenter.»

Lensmannen beskriver videre hvordan
de løp nedover langs elvebredden på
høyre side. De kunne ikke se flyet, heller
ikke de to personene som skulle ha vært
ombord. Lars Hammeren kom roende
med båten sin, men han hadde heller ikke
sett noe. Etter en kort stund kom det flere
personer til stede. De kunne fortelle at en
person hadde kommet seg opp av vannet
ved egen hjelp, tatt seg frem til Bingen
hvor fru Bingen hadde hjulpet ham inn.
Der fikk han skiftet til tørre klær, men
han var så sterkt nedkjølt at et par tre
menn måtte i gang med «gnidning».

Kaptein Vetlesen avfotografert i forbindelse med
flyveøvelser vinteren 1935 med skinnlua som kanskje
reddet livet hans. Foto: Asbjørn Barlaup

Lensmannen skriver videre: «jeg sendte
straks bud til apoteket efter ½ fl. Cognac». Kort
tid etter kom det beskjed til lensmannen om at
også kaptein Vetlesen var reddet opp av elva, og
brakt inn til kjøpmann Presterud på Sørumsand-
siden. Lensmannens fullmektig ble sendt dit for
å følge opp saken der. Både doktor Hval i Blaker
og doktor Fonnelop ble varslet. Dr. Fonnelop kom
forholdsvis raskt til stede og tok kaptein Vetlesen
under behandling. På det tidspunktet var det
Vetlesen som var mest medtatt. Fenrik Hassel ble
senere tatt under behandling av legen som fulgte
med sykebilien som kom fra Kjeller. Doktor
Fonnelop beordret imidlertid begge flyverne
innlagt på Det Militære Sykehuset i Oslo.

Lensmann Gjetrang kommer i sin
rapport ikke inn på årsaken til ulykken, nevner
bare at det var ekstremt dårlig flyvær. Han er
imidlertid opptatt av det som førte til redningen
av de to som overlevde både kulden og ferden
gjennom fossen. Han skriver:

«Naar tap av menneskeliv kunde ungaaes
skyldes dette utvilsomt den omstendighet
at det befant sig i nærheten et menneske
som hurtig fikk varslet folk som straks satte
ut paa elven i baater. Kaia Andresen,
veivogter Andresens kone, befant sig
nemlig ved nordre ende av det store
hængebrospænd i det oieblik flyet slog ned
i vandet. Hun saa at maskinen med de
to mand, som var kommet sig ut, styrtet
ned gjennom fossen og hørte deres rop om
hjælp. Hun løp over broen for at ringe fra
Hofs hus som ligger ved den søndre ende.
Her traf hun Erland Hof og gav beskjed
til ham hvorefter hun fortsatte i retning

Oversikt over hvor flyet landet og ferden gjennom fossen. De tegnede anvisningene (t.h) er av pilot Vetlesen selv og laget til hans rapport til flyhavarikommisjonen i 1935. Illustrasjonen til venstre er laget senere og viser tydeligere hvor flyet landet i elva, ferden gjennom fossen, V (pkt.7) markerer hvor Vetlesen ble funnet, og H (pkt. 6) markerer Hassels rute.

Sørumsand for at faa ringt da det ikke er telefon hos Hof. Et stykke paa vei kom hun imidlertid til at huske at nærmeste telefon var i Fossen (Bingen) hvorfor hun løp tilbake dit. I mellomtiden hadde Hof som har bil, reist nedover til Sørumsand og faat varslet flere folk, likesom han personlig hadde faat tak i baat og sammen med en anden person tat ut paa elven. Etter hvad jeg har hørt berette rodde han efter rop fra Hassel paa den anden side, men blev tatt av strømmen saa han blev ført noget tilbake og opdaget da kaptein Vetlesen som tilsynelatende livløs drev med strømmen. Kapteinen blev rodd iland og ledsaget til kjøpmann Presterud.»

Rapporten fra lensmann Gjetrang ble av Romerike Politimesterembede sendt videre til Flyvebataljonen den 26. mars 1935.

I tillegg til Gjetrangs rapport ble det avgitt en rapport fra premierløytnant Rich.M. Clason. Han kom raskt til stede fra Kjeller og snakket med vitnene. Bl.a. snakket han med Kaja Andresen, vitnet som befant seg på broen. Clason har notert hennes beskrivelse av hendelsen, og den er litt mere detaljert enn Gjetrangs så jeg tar den med her:

«Det eneste øievitne til havariet var fru Kaja Andresen, Svenneby, Sørum. Hun befant sig i havarioøieblikket midt mellom de to broer, litt nærmere den østre bro (den lange broen) på vei i retning mot Sørumsand. Hun kunne fra dette sted ikke tydelig se elvebreddene på grunn av tåken. Hun fortalte følgende: Hun befant sig litt foran den lengste broen på vei mot Sørumsand da hun plutselig fikk høre en sterk motor-dur bak sig. Hun snudde sig øieblikkelig da hun trodde det var en bil som kom bakfra mot henne. Pludselig får hun se et fly komme bak trærne langs øvre bredd av den lille øen mellom broene. Hun trodde flyet skulde komme rett på henne, men så kastet det sig brått over til venstre og gikk

med et voldsomt brak i elven like ovenfor hovedbroen. Straks efter fikk hun se to menn klatre op på vingene (eller halen) og det hele drev med strømmen under broen. Da flyet kom frem på nedsiden av broen vinket den ene til henne og ropte om hjelp, og hun løp da så hurtig som hun kunne i retning mot Sørumsand for å få tak i hjelp. Det siste hun herunder så av flyet var at det forsvant i fossen, kom op igjen og sank så for godt. Besetningen lå da i vannet og drev med strømmen inn i tåken».

Kaja Andresen beskriver hvordan hun møtte Erland Hof, slik Gjetrang beskriver i sin rapport. Men i tillegg nevner Kaja Andresen at hun møtte Ole Lundby, som straks løp ned til elven for å hjelpe Hof med å finne en båt. Så beskriver Clason videre:

«De fant omsider en båt og hørte da skrik i retning fra den annen bredd. Dette var fenr. Hassel, men de kunne intet se på grunn av tåken. De rodde så efter lyden. Men strømmen drev dem endel nedover elven. Da får de plutselig se en mann som ligger og driver midt i elven. Dette var Kapt. Vetlesen. Han var da så medtatt at han ikke orket mere. Da han var for tung til å hales op i båten, måtte de slepe han til land. Kpt. Vetlesen hadde ikke fått av fallskjermen (denne var ikke utstyrt med «quick-release»). Der var nu kommet endel mennesker ned til stranden som hjalp til med å bære kpt. Vetlesen op til landhandleriet i det foran nevnte veikrysset, eier Joh. Presterud. Her fikk kpt. Vetlesens den pleie han trengte, og dr. Fonnelop kom tilstede og tok sig av ham. Pulsen og hjerteslagene var da meget svake. Det viste sig at han ikke hadde fått noen skader under selve havariet. Det var bare opholdet i det kolde vannet som hadde tatt på ham. Det synes utvilsomt som om Erland Hof og Ole Lundby har reddet kpt. Vetlesens liv».

Passasjer fenrik Hassel

Alle involverte i flyulykken skulle avgi

Fru Kaja Andresen var eneste vitne til ulykken og løp for å skaffe hjel. Hun bidro til at de forulykkede reddet livet. Kilde: Aftenposten, 25. mars 1935

rapport både til Hærens flyvevesen (som det het den gang), og til politiet. Også passasjer Fenrik Hassel. Han fikk imidlertid utsettelse med sin rapport. Han fikk et litt lengre sykeleie etter ulykken. Hans rapport fulgte derfor ikke med de papirene jeg har fått kopi av. Hassels redning er det vitner som har beskrevet, og forannevnte premierløytnant Clason rapporterte det slik:

«Mens dette sto på (redningen av Vetlesen, red. anm.) var det lykkedes fenr. Hassel å komme op på et skjær i elven. Her besvimte han. Da han kom til bevissthet igjen forstod han at det var umulig å bli sittende der kald og våt som han var, og hvor ingen kunne se ham på grunn av

Flyverne gjennom fossen!

Med en havarert maskin.

Flyet styrtet i Glomma.

Mirakuløs redning av flyverne.

Utklipp fra Adresseavisen, 25. mars 1935

tåken. Han la da på svøm mot den vestre bredd hvor han fikk karret sig iland og gik op til Bingen gård, sier Harald Bingen. Han var da endel medtatt. Her blev han klett av og lagt til sengs. Heller ikke fenr. Hassel hadde fått noen skader under selve havariet».

Clason avslutter med at både Vetlesen og Hassel ble kjørt til det Militære Sykehuset i Oslo, og at de kl. 01.00 om natten fikk melding fra sykehuset om at tilstanden for begge to var «helt tilfredsstillende».

Konklusjoner og etterspill

Undersøkelseskommissjonen som ble nedsatt uttalte følgende om ulykken i sin rapport datert 16. april 1935:

«Flyvningen og selve havariet antas forløpt som det fremgår av kaptein Vetlesens rapport, samt rapport fra premierløjtnant Clason (han kom fra Kjeller og opp til ulykkesstedet) og lensmann Gjetrang. Alle komiteens medlemmer har sett havaristedet og det ansees utvilsomt at havariet er foregått som beskrevet».

Om havariets omfang skriver de at fly og motor er forsvunnet i elven og at sokning pågår. De nevner at fenrik Hassel har mistet fallskjermen sin. Både Vetlesen og Hassel er begge utskrevet fra det Militære Sykehuset på dette tidspunktet. Hassel er imidlertid fortsatt sengeliggende hjemme.

Kommissjonen er enige i at selve landingen i elven var uunngåelig når flyet først var kommet så langt. Den skriver:

«Men kommissjonen er videre av den mening at det under de forhold som hersket og etter de meldinger som var mottatt fra Kjeller ikke burde være lettet fra Våler hverken av speiderbataljonchefen eller de to vingchefer. Endelig mener kommissjonen av flyvningen burde ha været avbrudt før tåken blev så tett at det var umulig å gjøre vendereise.»

Kommissjonens konklusjon:

Under henvisning til det som er anført foran mener kommissjonen at ved flyvning i tåke eller usiktbart vær bør flyveren avbryte flyvningen i tide så han ikke blir låst fast. Videre mener kommissjonen at havariet har vist at en bør basere sig på fallskjerner med «Quick-release».

Både Flyvebataljonen og Konstruksjonsrådet sluttet seg til Havarikommissjonens konklusjoner om at «det ikke burde være forsøkt noen flyvning angjeldende dag». Kaptein Vetlesen fikk en skikkelig skraper i lakken da også Generalinspektøren for Hærens Flyvevåben mente at han hadde fløyet stikk i strid med alle anbefalinger. Vetlesen fikk derfor avslag på erstatningsskravet han meldte inn etter ulykken. Det omfattet 1 dolk, 1 par hansker og 1 silkehette, til en samlet verdi av til sammen kr. 252,-.

Fenrik Hassel hadde ikke noe ansvar for de avgjørelsene som ble tatt før og under flyturen. Han søkte om erstatning for et tap på kr. 264,- og ble innvilget kr. 150,-.

Havariets omfang

Clason beskriver omfanget slik:

«Flyet er sunket et eller annet sted ned-enfor fossen. Hvor det er for øieblikket er ikke mulig å si. To karer fra Sørumsand som er vant til å sokne, Vilhelm Hauge og Trygve Larsen, har mot en godtgjørelse av kr. 15,- hver, påtatt sig å sokne etter flyet (motoren). Når stedet er påvist blir det Feltverkstedets (kpt. Hansens) sak å berge havariet».

Nevnte Trygve Larsen er onkel til 92 år gamle Ivar Larsen, som fortsatt bor ved Glomma omtrent der kaptein Vetlesen ble reddet i land. Ivar Larsen var 3 år da ulykken skjedde, og husker ikke den. Men på en fisketur noen år senere fant han og faren Paul en finerplate som det ble sagt stammet fra flyet.

Antagelig Trygve Larsen, Vilhelm Hauge og en tredjeperson som sokner etter flymotoren.
Utklipp fra Aftenposten, 25. mars 1935.

Mediedekningen i 1935

Det var mange aviser som skrev om ulykken. Det var førstesidestoff mandag 25. mars 1935 både i Smaalenens Amtstidende, Aftenposten og Adresseavisen. Indre Akershus Blad omtalte ulykken på side 2. Dagen etter, den 26. mars 1935, sto ulykken også omtalt i Romeriksposten.

Smaalenenes Amtstidendes overskrift var: «En av hærens nye flyvemaskiner smadret i Bingsfossen», med undertekst: «Kaptein Vetlesen og fenrik Hassel reddet som ved et mirakel og under høist dramatiske omstendigheter. 20 fryktelige minutter med overmenneskelige anstrengelser». De hadde også tatt inn et portrettbilde av kaptein Vetlesen, og skrev at kapteinen var så medtatt da de fant ham i vannet at både hjerte og lunger så smått hadde begynt å svikte. De skriver at Vetlesens fallskjerm, som han ikke greide å kvitte seg med, hadde «haket sig fast, antagelig i noe tømmer på bunnen».

Indre Akerhus Blad hadde følgende overskrift på side 2: «Et militærfly nød-lander i Bingsfossen», med undertekst: «Måtte i ulykken gå under broen de ikke var oppmerksom på».

Romerikspostens overskrift var: «Gikk etter Glomma i 2 meters høide med flyet under Bingsfoss bro og havnet i fossen». Deretter følger en kort, og ganske unøyaktig beskrivelse av ulykken.

Aftenposten skrev: «Flyvernes eventyrlige redning i Bingsfossen», med undertekst: «Et smell som av tordenskrall da flyet tok vannet. Fenrik Hassel gikk opp en bratt bakke efter den kalle svømmeur. Nogen mindre flydeler funnet på elvekanten». Så følger en lang, utførlig, og ganske nøyaktig beskrivelse av ulykken, fulgt av bilder av kaptein Vetlesen, broen og av fossestrykene. I tillegg hadde de med et bilde av vitnet Kaja Andresen, som de også hadde intervjuet. Aftenposten hadde med flere bilder. Bl.a. et bilde fra ulykkes-

Da flyvemaskinen blev smadret i Bingsfossen.

**Flyverne Vetlesen og Hassels dramatiske redning.
20 minutter med overmenneskelige anstrengelser.**

stedet tatt en dag eller to etter ulykken. Det viser en lensebåt som sokner etter flyet. Der skimtes det to personer ombord. Muligens er dette båten med Trygve Larsen og Vilhelm Hauge, som sokner etter flymotoren.

Det siste bildet er av Harald Bingen, hvor han holder en del fra flyvraket. Aftenposten skriver:

«I dag fant gårdbruker Harald Bingen en større del av et stag mellom begge vingene. Til staget var røret for bensintilførselen festet. Man så tydelig hvordan staget er vridd over med stor voldsomhet». De skriver videre: «Lørdag fant nogen folk et stykke av en splintret propell 3-500 meter nedenfor fossen».

Bingen ble også spurt om fenrik Hassel. Det var til Bingsens gård Hassel hadde greid å ta seg frem. Alle var ganske imponert over at Hassel, etter oppholdet i det iskalde vannet hadde greid å krabbe opp den bratte bakken som førte til gården. Han ble møtt av fru Bingen et stykke før gården. Hun hadde hørt rop om hjelp. Slik fikk han hjelp det siste stykke for å komme inn i varmen.

I samme intervju spør Aftenposten Harald Bingen om andre noen gang har blitt ført ned gjennom fossen, og da svarte Bingen:

«Å ja da, for noen år siden gikk nogen kano-roere utfor av egen, fri vilje. Det var om høsten – de greide sig de også og kom svømmende med kanoen inn til land.»

Adresseavisens overskrift var: «Flyverne gjennom fossen! Med en havarert maskin. Flyet styrtet i Glomma».

Undertekst: «Mirakuløs redning av flyverne». Deretter følger en meget kort og nøktern informasjon om ulykken, som avsluttes med at sykehuset melder at det står bra til med flyverne. Like før avisen gikk i trykken, har det tydeligvis kommet nye opplysninger om ulykken, og avisen har ikke hatt tid til å endre forsiden sin. De har derfor, under den lille artikkelen, tatt inn følgende tekst: «Et senere telegram i natt bringer opplysninger som viser at ulykken har vært langt alvorligere enn den første knappe meldingen gav inntrykk av». Så viser de til avisens side 7, spalte 2, og der kommer det en utførlig beskrivelse av hva som har skjedd med både flyet, med pilot Vetlesen og passasjeren fenrik

Hassel. Der står det også at fenrik Hassel var flymekaniker.

Litt ekstra om Vetlesen og Hassel

Kaptein Thomas Vetlesen, født på Hamar i 1893, var utdannet flyver fra Hærens flyveskole på Kjeller. Skolen ble etablert 1. juli 1914, og det første ordinære, fulltallige kurset for utdannelse av flyvere startet 1. juli 1916, med bl.a. Vetlesen som elev. Allerede året etter var han en kort periode (1/7- 31/10 1917) sjef ved flyskolen, med grad Premierløytnant.

I FLY, Luftfartsbladet utgave Nr. 6 i 1938, står det en meddelelse under «Beordringen i Hærens Flyvevåben pr. 1. juli 1938, vedrørende fastlønte flyvere», at kaptein Vetlesen er blitt Major ved våbenstaben. Senere ble han sjef for Trøndelag Flygeavdeling. I april 1940 var han stasjonert på Værnes, og organiserte forsvaret av flyplassen da 2. verdenskrig nådde Norge.

I FLY, Luftfartsbladet utgave Nr. 6 i 1938, meldes det at fenrik Hassel, som da var blitt løytnant, «beordres som garn. mekanikerløytnant ved Flyvebataljonen». Hassels fulle navn var Asbjørn Hassel, f. 22/2 1902 i Ski.

Epilog

Under arbeidet med denne artikkelen ringte jeg til Romerikes Blad, og spurte om de hadde fått noen respons på bildet av flyvraket, og etterlysingen av personer som husket eller hadde hørt om ulykken. Ingen i avisa husket etterlysingen, eller om de fikk noen respons.

Men kanskje er det noen av Sørums-Speilets lesere som har hørt om ulykken? I så fall vil Redaksjonen gjerne høre om det.

Kilder:

Dag Rune Nilsen, Morten Svendsen, Riksarkivet Nasjonalbiblioteket, Indre Akershus Blad 1935, Akershus Arbeiderblad 1935, Smaalenene Amtstidende 1935, Romeriksposten 1935, Aftenposten 1935, Adresseavisen 1935, Romerikes Blad 2019, Utdrag fra FLYALARM / Luftkrigen over Norge 1939-45, Trøndelag Flygeavdeling FLY Luftfartsbladet Nr. 6 - 1938

Gårdbruker Harald Bingen holder en del fra flyvraket. Kilde: Aftenposten, 25. mars 1935.

Indre Akershus Blad

Et militærfly nødlander i Bingsfossen.

Måtte i snøtykket gå under broen som de ikke var oppmerksom på.

Kaptein Vetlesens reddet av utvandrige folk på Sørumsand.

Ved 17-tiden lørdag begynte en flyveulykke ved Sørumsand. Et militærfly, ført av kaptein Vetlesen med fenrik Hassel som observatør, var på vei fra Lillehammer til Kjeller. Da der var tett tåke fulgte flyet Glomma og manøvrerte i lav høyde. Da flyveren observerte Bingsfossen bro, konstaterte de at flyet måtte gå under broen for å unngå å krasje på denne, idet de var for nær broen til å kunne få flyet op og over. Ved denne manøvrer tok den enving vunn og maskinen blev tvunget ned på elven.

Flyverne kom sig op fra sine plasser, og stående en på livesving passerte de under broen -- hvor en forbipasserende, fru Ruls-Andersen, Sørin på dms. -- Maskinen blev smadret i fossen og flyverne forvranst i vannet. Fru Andersen ruslet straks de nærmeboende, og der blev tilkalt assistanse fra stasjonsområdet.

Fenrik Hassel drev inn i en bakke på vestsiden av elven og kom til land ved egen hjelp, og blev på Bingsen ydet den første førstehjelpsbehandling. Kaptein Vetlesen blev av et par unge menn, Erlend Hoff og Ole Lundby serst var de første som blev varslet om ulykken, funnet drivende et stykke nedenfor fossen, hvor han lå og bløt med smilket et vilt over vannet, ved assistans av elven. Da det var umulig for redningsmannene å få berg op i båten blev han skipt til land, og i en meget medtatt for-

matning bragt en til kjøpmann Præsternad.

Om en stund blev han tatt under behandling av dr. Pofindeg som kom tilstede, og straks efter blev fenrik Hassel tatt under behandling av dr. Hoff som medfulgte den fra Lillestrøm tilkalt ambulansen.

Legene kunde ikke konstatere noen brudd, men begge, og lenge tatt, idet han hadde ligget i vannet ca. 3 kvarter og Hassel en en halv time.

Den tette tåke som var grunnen til ulykken, sinket også redningsarbeidet. De ubekjente (beddige) flyvere blev begynt janket på det militære sykehus i Oslo, hvorefter de idag blir undersøkt.

At flyverne slapp levende fra turen gjennom fossen må betegnes som intet mindre enn et under.

En sakkyndig kommisjon skal nu undersøke ulykken. Da er solnet efter flyets motor, som den et ikke funnet, da den antagelig ligger innunder fossen.

Kaptein Vetlesen forteller at flyet blev slutt i to deler ved sammenstøtet, den østlige styvsted med den ene og Hassel med den annen. Hassel drev inn på et skjær, hvor han to ganger besvinte og kom til sig selv for å synne tilhøve. Vetlesen hadde vært under to ganger og var næsten ferdig, da han blev reddet.

Invitasjon til kurs

LÆR OM SLEKTSGRANSKING

Historielaget inviterer medlemmer og andre interesserte til å melde seg på kurs i slektsgranskning.

Kurset vil holdes 5 mandager fra kl 18 til kl 21 i historielagets hus på Nordli. Følgende dager er avsatt:

Mandag 23. oktober

Introduksjon av deltakere og kursholder
Hvordan begynne slektsgranskning?
Slekt og Data, Digitalarkivet og
Registreringsentralen for historiske data.

Mandag 30. oktober

Kirkebøkene
(Mandag 6. oktober er det pause)

Mandag 13. november

Manntall og folketellinger

Mandag 20. november

Dødsfall og skifter

Mandag 27. november

Matrikler og jordebøker
Tinglysingsdokumenter (panterregistre og - bøker)
Branntakster

KURSHOLDER: SIGBJØRN A. ELVEBAKKEN, leder av Slekt og Data Oslo/Akershus.

Det blir laget hjemmeoppgaver til dag 2, 3 og 4. Disse vil bli gjennomgått på kurset.

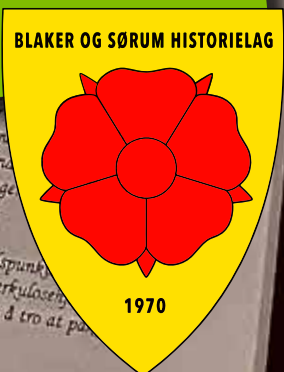
Alle foiler som vises på kurset vil bli sendt til deltakerne i forkant av hver kurskveld

På kurset vil vi snakke om de viktigste kildene til slektsgranskning, som primært er tilgjengelig på Digitalarkivet.

Påmelding innen 9. oktober til:

Historielagets sekretær Randi Fjørstad,
randi.fjorstad@me.com
901 42163

Vi har begrenset plass, så vær tidlig ute.
Kurset er gratis. Du må ha med egen PC.
Velkommen til interessante kurskvelder

Takk til våre sponsorer:

interoptik
Nordfonna

Fokus Butikksenter, 1920 Sørumsand
Telefon: 63 86 60 70. E-post: nordfonna@interoptik.no
www.interoptik.no
Åpningstider: 10 – 20 (18)

Økland

X+IDE
xide.no

**Akershus
energi**

Inspirert av *framtida*

Sørums Begravelsesbyrå
Nilsen as Etabl. 1947

Besøk oss på www.nilsengravferd.no
Tlf: 63 82 88 80

**TOTAL
UTESERVICE AS**

EF drift
tømmer - snøservice - utemiljø

BYGDESERVICE

T&B Hansen
Installasjon AS

**Aurskog
SPAREBANK**

*Velkommen til lokalbanken
for hele Romerike*

Telefon: 63 85 44 40

Aurskog, Bjørkelangen, Jessheim, Sørumsand, Årnes

Ta vare på bilen din

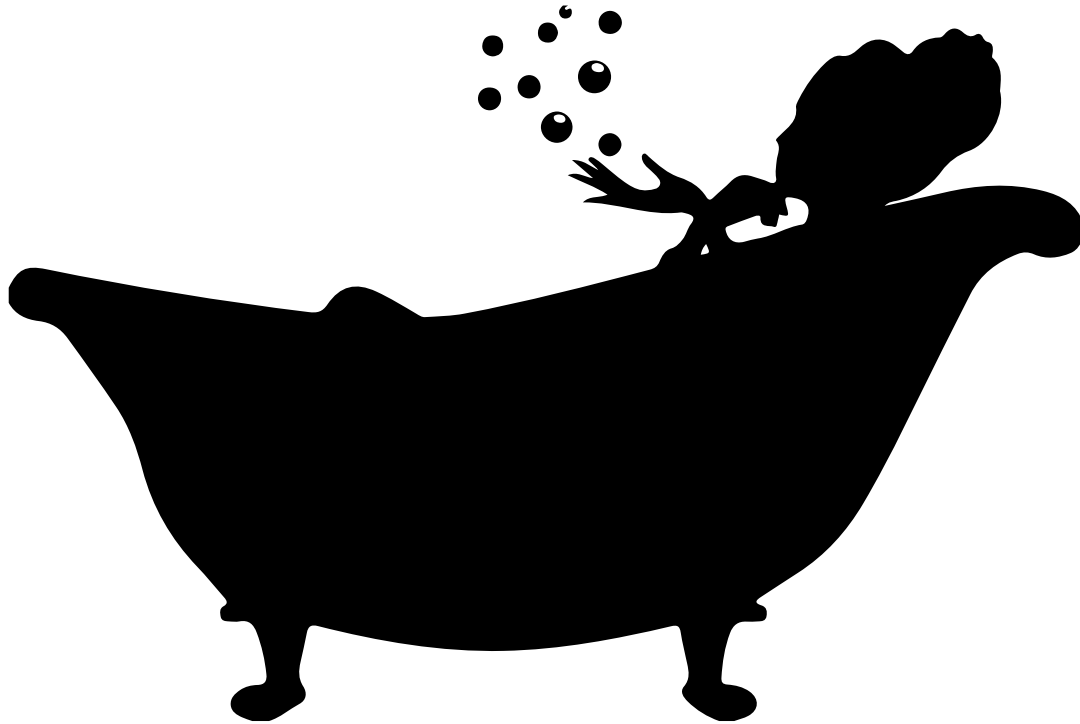
**- VASK
BILEN
HOS OSS!**

Velkommen!

CIRCLE K SØRUM
TLF 63 86 80 50

FOLKEBAD I «FESTIVITETEN»

Den lange veien til renslighet

Av Randi Fjørstad

For 90 år siden var det ikke vanlig med bad hjemme. Det var stort sett de «bemidlede» som hadde det. De «mindre bemidlede» vasket seg også, med vann i vaskefat og med klut, eller ved springen i utslagsvasken. Ansikt og hender hver dag, mens kroppsvasken ventet man ofte med til helgen. Tilgang på rent, varmt, rennende vann har alltid vært et spørsmål om penger og klasse. Da nyere forskning i andre halvdel av 1800-tallet tydelig viste at renslighet (sammen med spaserturer!!) ikke bare var en dyd, men også helsebringende, førte det til at bygging av offentlige bad ble aktuelt igjen. Offentlige bad var nemlig ingen ny oppfinnelse. Offentlige bad hadde sin storhetstid i det gamle Romerriket 700 f.Kr. (ikke å forveksle med Romerrike). Den gang var det å bade sammen sett på som sosialt. De offentlige badene var et sosialt samlingspunkt, hvor kvinner og menn badet sammen. Det fantes både større basseng og individuelle badekar, og ikke nok med det, badeanstaltene kunne inneholde både bibliotek og spisesteder.

Så kom reformasjonen (1526)

Da ble det slutt med herligheten. Å bade naken sammen ble brått sett på som usedelig. I tillegg fordømte etter hvert også legestanden badelivet. På 1600-tallet sa den kjente franske legen Théophraste Renaudot (han var bl.a. generalkommisær for fattigforsorgen):

«Ikke nok med at det er helt unødvendig å bade, det er i tillegg svært skadelig. Det fyller hodet med damp og er en fiende av både nerver og muskler, som blir løse, noe som igjen fører til gikt.»

I dag står Renaudot, som også var journalist og grunnla Frankrikes første offisielle avis, på sokkel i Paris. Flere leger var enige med ham, og pekte i tillegg på at vannet var smittebærende. Det ble isteden for vann anbefalt å bruke en tørr klut til ansikt og hender, og gni håret inn med pudder.

Hygienisk opprusting Europa

Vi kan le av det i dag, men at vannet, som på den tiden ikke ble rensset, spredde smitte hadde jo legene rett i. I byene førte den industrielle revolusjonen med seg mye støv, skitt og trangbodddhet. Det nødvendiggjorde en hygienisk opprustning. I Storbritannia ble f.eks. industribyen Liverpool den første byen som fikk en offentlig anstalt for bading og klesvask. Det skjedde i 1848.

På 1850-tallet ble det diskutert å opprette noe lignende i Christiania. Men pengene strakk ikke til. Valget den gangen (eller kampen) sto mellom et folkebad eller en kirke. Kirken vant, og den kostbare Trefoldighetskirken på St. Hanshaugen i Oslo ble bygget i 1858. Dette likte forretningsmannen Thorvald Meyer i Christiania dårlig. Han tok saken i egne hender, og samlet nødvendig ekspertise og penger. I desember 1861

åpnet han Christiania bad og vaskeanstalt i Torggata 16, til en kostnad av drøyt 20 000 kroner. Bygningen, som var på tusen kvadratmeter, rommet 28 baderom med kar, fire venteværelser, to personalrom og ett billettkontor. Hovedfløyen inneholdt også boliger for inspektøren, billetterisen og fyrbøteren. Et år senere, i 1862, ga Meyer badet i gave til byen. Som takk har Thorvald Meyer fått en gate oppkalt etter seg på Grünerløkka.

Legene snudde

På slutten av 1800-tallet ble det mer og mer klart at mange alvorlige sykdommer skyldtes bakterier, og at disse kunne bekjempes med bedre hygiene. Dermed engasjerte legene seg på nytt. To hundre år etter at legene anså det som direkte skadelig å bade, hevdet de nå, på bakgrunn av ny viten, at det var «moralsk høyverdig å bade.» I en kampanje het det at: «*bad kunne gi Formindsket sygelighed,*

Den gamle badestampen kunne også være av tre, og ligner ganske mye på de moderne utestampene som er på moten nå.

mere ordenssans og renlighet, mindre drukkenskap og en større moralitet i arbeiderbefolkningen».

Arbeiderstrøk, med sine overfylte boliger med dårlig tilgang på rent vann, var hardest rammet av livstruende epidemier.

Blant legene som brant for å rengjøre befolkningen, var lungespesialist og helsepioner Ingebrigt Holm. I 1885 skrev han i boka «Veiledning i Brugen af Bad ved offentlige Anstalter og i Hjemmet»: «Vi finner det nødvendig å vaske vårt ansikt, våre hender flere ganger daglig, hvorfor ikke også vårt øvrige hudsystem minst en gang ukentlig? Vi sender jo våre klær til vask, men de fleste lar skitten ligge på huden.» (Holm var også oppdageren av vannkilden som senere ble til mineralvannet Farris).

I 1888 gikk stadsfysikus Marius Frimann Dahl Bøckman i Trondheim ut med en «innbydelse til bidragsyting». Innbydelsen ble sendt til «byens beste menn» (intet mindre). Målet var å skaffe «de ubemidlede et av de såkalte folkebad, hvor det kan leveres et stort antal behagelige og fyldestgjørende renselsesbad for en meget billig penge».

Bøckman lyktes med innsamlingen, badet ble bygget for drøyt 22 000 kroner, og ble åpnet i 1892. Badet fikk navnet Østre Folkebad i Trondheim. På folke- munne ble det ofte kalt for Folkebadet på Bakklandet. Østre Folkebad ble en stor suksess, og store deler av Trondheims befolkning benyttet badet fra åpningen i 1892 frem til det ble nedlagt i 1974, 82 år senere. I 1975 ble den kjente og kjære bygningen revet, for å gi plass til en bredere vei. Også Bøckman har fått en vei oppkalt etter seg.

Da jeg vokste opp, badet jeg hver uke i Østre Folkebad, mor og tre jenter. Som regel gikk vi både frem og tilbake. Avstanden var ca. 2 km. Vi kunne ta

Mange kjenner seg nok igjen i dette bildet. Sinkbaljen på en krakk, utslagsvasken i bakgrunnen og mammaen med rutet flanelbluse og hvitt forkle. Foto: Privat.

trikk, men billetten kostet 25 øre for barn. Å gå var penger spart.

1905 - Det første folkebadet på Romerike

I Lillestrøm ble det første folkebadet åpnet i 1905 i en privat bolig i Nittedalsgata. Det hadde kommet krav fra flere hold om at det var nødvendig med et offentlig bad. Mulighetene for personlig hygiene var begrenset. Vann fra Nitelva ble brukt til kroppsvask i privatboliger, og elva ble benyttet til bading i sommerhalvåret. Elva ble stadig mer tilgriset. I tillegg måtte vannet fra elva bæres fra vannposter og inn i husene. Kroppsvask ble derfor ofte ikke prioritert av husmødrene, som vanligvis var dem som sto for vannbæringen. Men tross påtrykk ville ikke Skedsmo kommune gi økonomisk støtte til et offentlig bad.

Det ble derfor en privatperson, Maren Bjørnstad, som etablerte folkebad hjemme i sitt eget hus i Nittegata 8 i Lillestrøm. Badet inneholdt to badekar, fem dusjer og badstue. På torsdager var det bading for skolebarn, fredager for damer, og lørdager for menn.

Badet eksisterte i drøyt 15 år og ble nedlagt i 1920-årene en gang. Maren Bjørnstad ble født i 1880. Hun giftet seg 21 år gammel med snekkermester Kristian Bjørnstad., og var bare 25 år gammel da hun etablerte badet. Etter nedleggelsen ble huset brukt til snekkerverksted. Maren fortsatte å bo i Nittedalsgata frem til hun døde 101 år gammel i 1981.

Sørumsand Folkebad tar form

Først i 1935 begynte arbeidet med å få til et folkebad i Sorum. Nokså sent

sammenlignet med mange andre steder. Kommunesenteret lå den gang i Lørenfallet, men det var Sørumsand og Omegn Vel som tok initiativet til badet. Sørumsand og Omegn Vel ble etablert som «en upolitisk sammenslutning av stedets fastboende» i 1934. Vellefs formål var «å fremme stedets interesser til beste på alle områder».

Sørumsand var tettest befolket i Sorum, og folkeveksten var stor. Det var jernbaner, og industri. I mellomkrigstiden var det svært mange som ikke hadde installert bad hjemme. Ideen om et offentlig bad ble omtalt første gang i 1934, og byggingen av festlokalet «Festiviteten» i 1935 gjorde ideen mulig. Festiviteten skulle bygges med 2,5 etasjer og med full kjeller under. Kjelleren ville egne seg godt til et folkebad, tenkte velforeningens driftige medlemmer. Foreningen besto den gang av 76 medlemmer, og den vokste. To år senere telte den 93 medlemmer. En medlemsoversikt som oppbevares i historielagets hus på Nordli har følgende notat i marginen: «Pluss noen ekstra medlemmer fra Auli som ikke er med på listen ennå». Foreningen nærmet seg m.a.o. 100 medlemmer.

Allerede på stiftelsesmøtet av A/S Sørumsand Festivitetslokale den 20. mai 1935 ble det vedtatt å la Sørumsand og Omegn Vel få innrede bad i kjelleren, mot at vellet betalte en engangssum på kr 2 500 til festiviteten. En person stemte imot. Den 14. september 1935 kunne velforeningen v/K. Stokke og Sørumsand Festivitetslokale v/Sigurd Hole undertegne følgende overenskomst:

«Overenskomst mellom Sørumsand og Omegns Vel og Sørumsand Festivitetslokale om plass til bad i lokalets kjeller:

Dette er det eneste bildet jeg har funnet fra bad på Romerike, og det er fra Strømmen Folkebad, som holdt til i underetasjen på Folkets Hus. Det åpnet i 1938 og ble nedlagt i 1989. Stilen er ganske nøktern og ligner ikke mye på bilder fra gamle tiders luksus. Formålet var å bli ren, kort og godt.

1. Sørumsand Festivitettslokale gir Sørumsand og Omegns Vel rett til å innrette bad i de rum i Festivitettslokalets kjeller som i tegningene er avmerket til bad. Festivitettslokalet leverer Vellet disse rum med støpte yttervegger og med støpte eller murede innvendige bjelkebærende vegger og med støpt loft, men uten gulv og uten puss på vegger og loft. Korkisolasjon i ytterveggene påsettes av Festivitettslokalet, men korken betales av Vellet. Vinduene i badet bekostes av Festivitettslokalet.

2. For denne rett betaler Sørumsand og Omegns Vel til Sørumsand Festivitettslokale kr. 2500,00 – kronertotusenfemhundre.

3. Badet skal ha rett til å innstallere sin dampkjele i Festivitettslokalets fyrhus, ennvidere innretter og bekoster Festivitettslokalet koksrum til badet i fyrhuset. Koksrummet til badet skal ha låsbar dør.

4. Vannledningen legges av Festivitettslokalet innenfor badets vegg uten kostning for Vellet, og badet skal ha rett til å benytte festivitettslokalets kloakk og vannledning uten utgift for badet.

5. Denne overenskomst tinglyses som hefte på Sørumsand Festivitettslokale foran enhver annen heftelse. Tinglysningen og omkostningene hermed besørger av Sørumsand og Omegns Vel».

Bidragsytere

Det måtte mye penger til for at badet skulle bli en realitet. Deretter skulle det drives og vedlikeholdes. Velforeningen arbeidet iherdig med å samle inn penger ved å holde utlodninger og basarer. De søkte også om bidrag fra mange ulike bedrifter og instanser. Det finnes en liste over mange glade givere av gjenstander til utlodning, og rene pengebeløp. Listen over «43 gaveydere» viser at det ble gitt alt fra fotoapparat, sekk med poteter, ostehøvel, vin, abonnement på Indre Akershus Blad i ett år og Romerikes Blad i ett år, bollesett, brødboks, ullteppe,

fruktkurv, bordlampe og en kasse med epler, for å nevne noen. I tillegg ga 39 personer og noen firmaer et pengebeløp på mellom 2 og 20 kroner.

Så var det noen som ikke ville gi. En av dem var Sørum Sparebank. Velforeningen v/Peter Fonnelop sendte en søknad til banken den 15. mars 1935. Han skrev:

«Vi er lovet fornøden plass i kjelleren i det festivitettslokale som i 1935 skal bygges på Sørumsand. Det er planen å få badstubad med tilhørende dusjrum og 6 avkledningsrum, samt 2 karbad med 4 avkledningsrum. Det vil komme til å koste ca. 8000,- kr. Da vi mener det har stor betydning for stedet og tilstøtende del av Sørum at dette bad blir bygget, tillater vi oss å søke Sørum Sparebank om et bidrag. Ærbødigst for Sørumsand og Omegn Vel, Peter Fonnelop».

Behandlingstiden var uforståelig lang. Nesten ett år senere, den 19. februar 1936 svarer banken følgende: «Behandlet i Styrets møte den 18. hvor der enstemmig besluttedes at mann ikke fandt å kunne anbefale andragendet. Sørum Sparebank 19/2 36, undertegnet B. Storsand (litt uklar underskrift).» I tillegg står påført følgende: «Styrets forslag tiltredes. Sørum Sparebanks forstanderskap, 3. mars 1936. Undertegnet Jens Hovind». Ingen begrunnelse, kun et avslag.

Peter Fonnelop sendte også en henvendelse om støtte fra trelastforretningen E.A. Hammer AS. Den henvendelsen fikk heller ikke det resultatet velforeningen håpet på. Tvert imot. Den 25. september 1935 skriver herr Lycke på vegne av firmaet tilbake til Fonnelop:

«Ad. Sørumsand og Omegn Vel. Vi har mottatt Deres skrivelse til vår fabrikk av 13. ds. og beklager å måtte meddele at vi under de derværende forhold har svært liten interesse av å gå til noget bidrag, ut fra den årsak som nedenfor omskrevet:

Sørumsand Trevarefabrik ydet i sin tid kr. 10.000,- til distriktets Festivitettslokale som nu er under bygning, men byggekomiteen tok imidlertid ikke mere hensyn til distriktets interesser enn at De gikk til utenbys byggmester med utenbys leverandør av dører og vinduer samt trematerialer, til tross for at priserne praktisk talt var konkurransedyktige. Efter denne anmerkning må De forstå at vår interesse for Sørumsands distrikts ve og vel er liten, når distriktets egne folk tar så liten hensyn til den vesentlige bedrift i distriktet. Ærbødigst E.A. Hammer AS, undertegnet Lycke».

Hvis dette medfører riktighet, var det vel ikke helt urimelig at firmaet ikke ville gi et tilskudd.

Noen dager tidligere hadde Velforeningen fått følgende svar fra Sørumsand Sanitetsforening v/Ingeborg Greni:

«Vi har mottatt velforeningens anmodning om å innbetale det bidrag til badet stort kr. 1.000 – som vår forening i sin tid stillet i utsigt. Forinnsen beløpet utbetales vilde Sanitetsforeningen gjerne forhøre om Velforeningen på en eller annen måte kan ordne det således at bidraget sikres. Det er nemlig så sin sak for Sanitetsforeningen som skal ivareta så mange opgaver å gi 1000 kroner til et bestemt formål uten formelt å sikre sig ved garantier. Vi kan tenke oss som utvei, enten at Velforeningen forplikter sig til å betale beløpet tilbake, hvis badet ikke er færdig til bruk innen f.eks. 5 år, eller at Velforeningen ordner det slik at retten til lokale i Festivitettslokalets kjeller overdraes vederlagsfritt til Sanitetsforeningen hvis ikke Velforeningen makter å innrede badet innen f.eks. 5 år.» Brevet er datert 20. september 1936.

Jeg har ikke funnet noe svar fra velforeningen til sanitetsforeningen på forslaget, men regner med at sanitetsforeningen fikk sin garanti og velforeningen det lovede beløp.

Velforeningen med dr. Fonnelop og lærer Stokke i spissen var ganske utrettelige i sitt arbeid med å samle inn penger til både oppstart og drift av badet. I mars 1937 sendte de følgende brev til «alle stedets foreninger», bl.a. til Formerforeningen på Sørumsand (senere Norsk Støberiarbeiderforbund, i dag Fellesforbundet):

«Sørumsand og Omegn Vel har, som det vil være Dem bekjent, arbeidet med opprettelse av et folkebad på Sørumsand. Foreningen har, delvis ved gaver og bidrag, delvis ved inntekt av kinodrift og basar, skaffet en del midler til dette formål, og saken en nu kommet så langt, at plass til badet er innkjøpt, og man kan videre disponere kr. 4000,-.

Det er kalkulert med at der til fullførelse av badet trenges kr. 8500,- – kr. 9000,-. Det er meningen at badet skal være færdig til sommeren, og da vi mener det er av den største betydning for stedet, at badesaken blir realisert med den minst mulige gjeld for Velforeningen, som også har andre saker å arbeide med, tillater vi oss herved å henvende oss til Dem med ansøking om et bidrag.

Det skulde glede oss om De kunde finne anledning til å støtte badesaken, som vi mener alle på stedet bør slutte opp om. Vi tilskriver derfor på denne måten alle stedets foreninger, og ethvert bidrag, stort eller lite mottas med takk. Skulde De ønske nærmere opplysninger om saken, kan disse fåes ved henvendelse til dr. Fonnelop eller lærer Stokke. Ærbødigst Sørumsand og Omegn Vel».

Drift

Etter hvert som arbeidet med badet skred frem, ble det utarbeidet forslag til kontrakt og instruks for de kommende badebetjentene/bademesterne. En håndskrevet kladd ligger på Nordli, og den lyder slik:

«Kontrakt mellom Sørumsand og Omegn Vel og badebetjenten. Partene benevnes nedenfor henholdsvis S (Sørumsand og Omegn Vel) og B (badebetjent)

1. S. ansetter som badebetjent på Sørumsand Folkebad.

2. B. erholder for sitt arbeide kr. 600,- pr. år. Beløpet utbetales med kr. 60,- pr. måned efterskuddsvis i de 10 måneder badet er åpent.

3. B. holder for rengjøring av badet såpe og andre vaskemidler.

4. S. foretar innkjøp av badesåpe og holder håndklær og badeingredienser. Inntekten ved salg av dette får S. oppgjør for, dette skal B. gi ved utgangen av hver måned. Han skal også gi regnskap og oppgjør for billettsalg ved utgangen av hver måned.

5. B. foretar fyringen av varmeanlegget, og må sørge for at opfyringen påbegyndes i rette tid, så badstue og de øvrige lokaler er tilstrekkelig oppvarmet ved badetidens begyndelse, likeså at varmtvannsbeholderen er oppvarmet.

6. B. må holde S. underrettet så fyringsmidler kan innkjøpes i rette tid. Han må sørge for at fyringen blir foretatt mest mulig økonomisk.

7. Anlegg og instrumenter må behandles på en forsvarlig måte.

8. S. anskaffer 2 hvite arbeidsfrakker som B. skal benytte under betjening av badet. B. må selv sørge for vask av disse. Arbeidsfrakkene må ikke anvendes ved pass av fyrkjelen. B. skal uten ytterligere godt-

gjørelse sørge for vask av badets håndklær. B. må og erholde de badetider som S. bestemmer. B. må forøvrig, med hensyn til betjening av badet, rette sig efter den av S. utfærdigede instruks.

9. Denne kontrakt gjelder med 3-tre måneders gjensidig opsigelse. Brytes kontrakten av en av partene, kan den sies opp med 1 måneds varsel. Kontrakten er utfærdiget i 2 eksemplarer hvorav hver av partene har sitt eksemplar.»

Inntekter og krig

En bærebjelke i driften av badet var inntekter fra kinodriften. I 1937 ble Sørumsand kino flyttet fra Framhuset til det nybygde nabohuset Festiviteten. Allerede i 1934 hadde Velforeningen søkt kommunen om «fortsatt avdragsfrihet» for kinoen. Dette for å kunne opparbeide seg et overskudd som skulle være med å betale for ulike humanitære goder i lokalsamfunnet, bl.a. opprettelse og drift av et folkebad. Søknaden fikk de innvilget av Sørums formannskap 21. januar 1935, og da for ytterligere tre år.

I tillegg var utlodninger og gaver fortsatt nødvendig. Et år kom det inn kr 1087,16 fra basaren og kr 142,67 i form av gaver, til sammen kr 1 230,38. Utgifter samme år beløp seg til kr 365,51. Velforeningen kunne notere et overskudd på kr 865,32. Arket med opplysningene er dessverre ikke datert. Fra krigsåret 1940 har vi funnet opplysninger om at verdien av badet er satt til kr 10 000 og kinomaskin med tilbehør kr 1 500. De oppgir også at «det samlede overskudd av hele Velforeningens drift i 1940 uten avskrivning er kr 5 005,27».

Det var viktig for Velforeningen å bli gjeldfri og slippe renteutgifter. En oppgave over utgifter, ubetalte regninger osv. fra 23. april 1941 viser at ubetalte regninger beløp seg til kr 1391,25. I tillegg var restgjelden på et lån kr 4 500. Kassabeholdningen var på kr 4693,05, slik at de fortsatt manglet kr 1 198,25 på å være gjeldfri. I den anledning skriver K. Nafstad (leder av Velforeningen) følgende under oppgaven:

«Det bemerkes at Velforeningen har til gode for tyske kinoforestillinger siden nyttår, visstnok 16 kvelder a kr. 63.- (i januar, februar og mars + mulige kvelder i april) = kr. 1008,-. Dette beløp vil i sin helhet fragå i foran nevnte beløp, slik at gjelden i virkeligheten ikke skulle være fullt kr. 200,00. De under «ubetalte regninger» nevnte poster har det ikke vært anledning til å betale enda, delvis på grunn av at beløpene ikke er forfalne, at nøyaktig oppgave ikke er mottatt og for lokalets vedk. at utbetaling er nektet (tyskerne ville ikke betale – red. anmerkning.)»

I det hele ble krigsårene en usikrere inntektskilde for kinoen. Okkupantene tok seg til rette og bestemte ofte både hvilke filmer som skulle vises, og de arrangerte filmkvelder kun for egne soldater. De «tyske» kveldene var avtalt på forhånd, men tyskerne kunne også plutselig komme på ordinære forestillinger, krevde fortrinnsrett til sine soldater og fortrenget det norske publikummet.

På Nordli har jeg funnet et utkast til en orientering, antakelig ment som informasjon til medlemmene i vellet. Kanskje var kladden forløper til en skriftlig orientering, eller den er en huskelapp til bruk ved en muntlig orientering. Kladden lyder som følger:

«I høstsesongen 1940 utbetalte dessverre kassereren, som ikke var oppmerksom på forholdet, utenom lokalleie for civile forestillinger også lokalleie av de forestillinger tyskerne forlangte.

20 forestillinger à kr. 20,-	kr. 400,-
1 1941 – til 23. april er oppført i deres oppgave	kr. 320,-
Tils.	kr. 720,-

Hertil kommer at også de dager som tyskerne brukte salen så vi måtte avbryte eller bare fikk tillatelse av tyskerne til å kjøre en forestilling, i alt 5 dager.»

Beløpet på 720 kroner, samt betaling for de fem ekstra dagene, var et stort beløp for Sørumsand og Omegn Velforening, og det kan synes som om tyskerne ikke var så villige til å betale sin andel av lokal-leien, i alle fall ikke uten en lengre purreperiode. Men vi får håpe at de betalte til slutt.

Nedleggelse

Sørumsand Folkebad ble et populært badested. I 27 år ble badet flittig brukt. Egne dager for kvinner og egne for menn, slik var det den gang. Men i 1962 avtok besøket radikalt, av naturlige årsaker. Velferden med egne bad i hjemmene overtok det offentlige badets funksjon. På vellets årsmøte i 1969 ble det bestemt å nedlegge badet. Badet hadde da ikke vært i drift på flere år, «og dette uten klager fra befolkningen» ble det ført i protokollen.

Styret fikk fullmakt til å leie ut badelokalet i Festivitetsens kjeller til rørlegger Harsheim. På vellets årsmøte i 1971 ble det vedtatt å melde vellet ut av Norges Badeforbund.

En eldgammel tradisjon og et godt gammelt humanitært tilbud til befolkningen var over.

Historien om tømmerfløting i Glomma skal formidles via digitalt vandringspill

Av Anne-Marie Lund

Hvordan gjøre lokalhistorien kjent for flere? Hvordan vise fram kulturminner i bygda til nye innbyggere, og ikke minst til de unge? Hvordan kan det gjøres både spennende og lett tilgjengelig?

I Sørumspeilet nr.1-2023 fortalte vi om digitale vandringspill, en slags stolpejakt med lokalhistorisk innhold.

Romerike Historielag meldte straks interesse for dette, og ti historielag i vårt distrikt er nå med på prosjektet. Ullensaker, Setskog, Enebakk og Nannestad er allerede i gang. Blaker og Sørumspeilet er i planleggingsfasen foreløpig, og det er nok spennende steder å ta av. Vi kan lage mange interessante ruter i området vårt.

At Glomma er sentral i historien til bygdene våre er det ingen tvil om. Derfor vil vi ta utgangspunkt i en av turstiene langs elva og samarbeide med Bingen Lenseminneforening om å utvikle et opplegg langs elva på Sørumsand i første omgang.

Leder i Romerike Historielag, Tom O. Halvorsen var med på en tur her i juni. Morten Svendsen, nestleder i Lenseminneforeningen, var guide og fortalte historien om Bingen lenser og de 51 godt synlige lensekarene ute i elva. Aktuelle stopp-punkter ble presentert, som fløterplassen Sprengen og det restaurerte rierkaret. Berit Leikhammer tok imot ved Fløterbrakkka og fortalte om fløterlivet og elvelandskapet.

Vi har bedt Tom O. Halvorsen om å fortelle litt om sitt inntrykk av turen, og om hvorfor han ønsker at historielagene bør benytte digitale vandringspill for å spre kunnskap om lokal historie.

På tur fra Bingsfoss ungdomsskole til Fløterbrakkka

av Tom O. Halvorsen

En varm sommerdag ble jeg tatt med på tur langs Glomma sammen med representanter fra Blaker og Sørumspeilet og Bingen Lenseminneforening. Bakgrunnen var Digitale lokalhistoriske vandringspill. Det ble en fin tur med mye lokalhistorie der mange sider av fløterhistorien ble fortalt. Vi så at det er mange gode grunner til å legge et spill til dette området, også praktiske. Her er både ungdomsskole og videregående skole, og det er gode parkeringsmuligheter for buss ved ungdomsskolen. Dessuten er det bygninger langs ruta (Sprengen-koia og Fløterbrakkka) som kan brukes ved behov, slik at elevene kan sitte innendørs og løse oppgaver og få kunnskap «på stedet».

Begge foreninger ønsker å formidle denne historien til yngre generasjoner. Bingen lenser er et unikt anlegg, kanskje i verdensklasse. Lensene er en viktig del av tømmerets historie, fra «den første på stoken» langt inne i skogen til den er framme der materialene skal brukes.

Norsk tømmer har blitt eksportert til mange land i flere hundre år. Noen eksempler: Etter den store bybrannen i London i siste halvdel av 1600-tallet, måtte byen bygges opp igjen. Da ble det brukt tømmer som hadde passert Bingen lenser. Kirken i Grytviken på Sør-Georgia er laget av trevirke som også har gått gjennom lensene her. Strømmen Trævarefabrikk leverte den i 1913.

Å formidle slik historie til elever i ungdomsskole og videregående skole er ikke enkelt, men svært viktig. Disse elevene er

neste generasjon politikere, byråkrater, prosjektledere og håndverkere.

Innvandrere og innflyttere med ulik bakgrunn har selvfølgelig ikke hørt om historien på stedet de er kommet til. Men det gjelder flere av dem med røtter på stedet også.

Forskrekkelsen var stor da vi i Romerike Historielag oppdaget at det var skoleklasser og lærere som ikke hadde noe forhold til kulturarven der de bodde. En del historielag gjør en god jobb ved å samarbeide med DKS (Den Kulturelle Skolesekken), men det begynner å bli vanskelig å finne formidlere med nok kunnskap om det som skal formidles. Kan vi gi de unge en forståelse av at alle steder har en kulturarv, kan kanskje en del kjedelige og unødvendige situasjoner unngås i framtida.

Løsningen var enkel da vi ble gjort oppmerksom på at det finnes en «app» som kan brukes til å formidle lokalhistorie! Her kan ungdom få lov til å bruke telefonen og konkurrere samtidig som de er ute i lokalmiljøet. Det snakkes mye om «skjermtid», men ikke så mye om hva den fylles med. Her kan skjermtida fylles med læringsinnhold og bevegelse utendørs, en god kombinasjon.

Det er fantastisk enkelt! Bestem en løype og hvilke kulturminner som skal presenteres. Bruk et bilde eller en video og en kort tekst som kan leses på 20 – 25 sekunder pr. post. Ei løype bør inneholde 10 – 15 poster, og bør kunne gjennomføres på en skole-

time. Det kan lages spørsmål fra teksten og gis poeng for riktige svar. Konkurransen er bestandig spennende.

Ønsker en å gi en dypere forklaring på noen av historiene, kan en legge det på hjemmesiden og henviser til den i spillet.

Spillene må forankres i skolens læreplaner, så samarbeid med de lokale skolene er viktig. Er det ønskelig, kan en få undervisningsplan og lærerveiledning til spillene.

Spillene kan selvfølgelig brukes av andre enn skoleelever. Det kan være et alternativ til «Stolpejakten», og en flott aktivitet for besteforeldre som vil gjøre noe sammen med de yngre i familien. Det er en aktivitet for alle som vil finne ut mer om kulturminner!

Det er gratis for historielagene å ha slike spill, og det er gratis for brukerne. Romerike Historielag søker midler fra offentlige og private institusjoner. For de ti lagene som har meldt sin interesse, vil det koste ca. 1,4 millioner kroner å gjennomføre dette. Vi er godt i gang og nærmer oss beløpet. Romerike Sparebank og Landslaget for lokalhistorie har gitt midler til prosjektet, og Norsk kulturråd og Kulturminnefondet er også positive.

Østfoldfirmaet Wittario i Moss lager spillene, og det går også an å kontakte kulturskole, ungdomsklubber o.l., som har ungdommer med ferdigheter til å lage spill. Det blir spennende å se den videre utviklingen av dette.

Vil du vite mer om digitale vandringspill, finner du lenker i NYTT fra Romerike Historielag nr. 4-2023.

Her er det også lenker til videoer fra historielagene i Ullensaker og Setskog. Ta en titt på disse, så får du enda bedre inntrykk av hva det dreier seg om.

Bilder fra turen langs Glomma er tatt av Helge Seiertun, og Berit Leikhammer har skrevet billedtekstene.

Vi har også fått bruke bilder fra Ingun Orderud, Odd Mobæk og Ellen Magnus for å vise mer av det denne turen kan inneholde.

Turstien fra Sprengenkoia til Fløterbrakkka på Vestby, Sørumsand går tett på elva i vakker natur. Området er regulert med en bedre utformet turvei, som vil bli skiltet med info om Bingen lenser. Her kan det enkelt settes opp digitale poster til vandringsspill. Foto: Helge Seierstun.

Morten Svendsen, nestleder i Bingen Lensemenneforening og arbeidsformann for restaureringen av «rierkaret» ute i elva, forteller om kulturminner, fløtertradisjoner og Glommanaturen under elvevandringen. Tom Halvorsen og Elin Mørk følger med. Foto: Helge Seiertun

På denne strekningen langs Glomma lå også fløterplansen Sprengen, som måtte flyttes lenger opp i landskapet fordi elva grov seg inntil grunnmuren. Sprengentuftene kan fremdeles ses. Vestbyskauenens Venner har fått satt opp ei flott tømmerkoia her. Foto: Helge Seiertun.

Sprengenkoia har innvendig ildsted og veggfaste benker til bruk for elvegrupper og andre. Koia kan åpnes mot elva og lensekarene eller lukkes mot «ælvetrekken». Morten Svendsen forteller, Tom Halvorsen, Elin Mørk og Ellen Magnus følger med. Foto: Helge Seiertun.

Fløterbrakkka har også et eget redskapslager i halvparten av huset med mye redskap fra gamle håndverk, spesielt fra Bingenfløtinga. Her ser vi lagrede fløterhaker. Hver mann hadde sin egen haka. Foto: Odd Mobæk

Like nedenfor Fløterbrakkka ligger brygga med fløterbåten «Askeladden» og her også en av trebåtene, en «toronning» (to personer som ror). I bakgrunnen ses «rierkaret» under sluttfasen av restaureringen. Foto: Ingun Orderud

Fra turstien har man hele tida god utsikt til alle de 51 gjenværende steinkarene ved Bingen lenser. Bare 70 m fra land kan man beskue ett av de ti «rierkarene» i hovedattholdslensa, som Bingen Lensemenneforenings utegruppe har brukt 6 år på å restaurere. Foto: Ingun Orderud

Fløterbrakkka og flytebrakkka er «hertet av Bingen lenser». Her begynte og avslutta tømmerfløterne arbeidsdagen sin hver dag. Flotte utgangspunkt for poster i digitalt vandringsspill. Fløterbrakkka har autentisk inventar. Her kan elever løse oppgaver ved tømmerfløternes egne bord og benker. Brakka har en helt spesiell atmosfære. Foto: Ellen Magnus

Ved brygga ligger også ei «slarke», tømmerflåte til bruk på elva. Et meget populært innslag å seile rolig nedover Glomma med elvestrommen på Haakon Skoglundns Rafting. Foto: Ingun Orderud

Romerike Historielag er en paraplyorganisasjon som arbeider for å gjøre arbeidet i lokallagene enklere, samt å formidle viktigheten av et lokalsamfunns identitet og derigjennom gi folk tilhørighet.

Som medlem av et lokallag dekker kontingenten din medlemsbladet «Skytilen», NYTT fra Romerike Historielag, StyreWeb med hjemmeside, e-post og SMS samt medlemsregister.

I tillegg har vi Historielagets Hus på Skedsmovollen, like ved Skedsmo kirke. Det kan benyttes av lokallagene til møter og konferanser. Kontoret her er åpent hver torsdag.

Slora Mølles Dag 2023

Tekst og foto: Randi Fjørstad

En er en og to er to. Vi hopper i vann, vi triller i sand. Sikk, sakk vi drypper på tak. Tikk, takk det regner i dag.

Regn, regn, regn, regn. Øsende regn, pøsende regn. Regn, regn, regn, regn. Deilig og vått, deilig og rått.

En er en og to er to. Vi hopper i vann, vi triller i sand. Sikk, sakk vi drypper på tak. Tikk, takk, det regner i dag.

Den gamle regla, som vi lærte da vi gikk i «småskolen», passet godt til været da jeg kjørte til Slora Mølles Dag den 20. august. Regla ble skrevet en gang i siste halvdel av 1800-tallet av den norske dikteren Sigbjørn Obstfelder.

Det hadde regnet kraftig hele natten, og det regnet fortsatt. Et vær vi absolutt ikke ønsket oss akkurat denne dagen, selv om man faktisk blir litt glad når man hører regla. Den har så fin rytme, og den minner meg på den tiden hvor regn ikke spilte noen rolle. Det var godt å være ute allikevel.

Men det var ingen grunn til bekymring. Åpningen var satt til kl. 12, og som ved et trylleslag sluttet det å regne fem minutter før, og det holdt akkurat dagen ut, til vi var ferdige med loddtrekning og utdeling av mange fine gevinster noen timer senere.

Bakken var så gjennomtrukket og våt at man måtte legge planker både inne i teltet, og utenfor, der Blaker Bygdekvinnelag tradisjonen tro sto for salg av kaffe og vafler, wienerbrød og kringle. Det suste kraftig fra elva og fossen, som gikk flomstor. Men ut over det virket det som om folk bare koste seg i oppholdsværet, med god temperatur i luften. Mange traff kjente, «møllegutta» var tilstede og brakte kunnskaper videre til nye generasjoner, ungene snekret fuglehus, og man kunne også kaste hestesko. Det ble kåret møllemestere i hesteskokasting både i klassen junior under 12 år, og senior.

Glommabredden spilte kjente melodier som man blir glad over å høre, og Sørums Leikarring svingte seg i dansen så man kunne bli rent misunnelig. Det ble, mot alle vær-odds, en skikkelig fin, åpen mølledag i år også.

Arrangørene var Blaker Bygdekvinnelag og Blaker og Sørums Historielag. «Møllegutta» leder Dag-Einar Hellerud loste alle lunt og hyggelig gjennom dagens program. Det er ikke få frivillige som bidrar til dette arrangementet. En stor og vel fortjent takk til alle sammen!

Finne veien til Historielagets hus på Nordli i Lørenfallet

Av Randi Fjørstad

Vår god hjelper Ole Evensen viser vei. Her henger han historielagets logo på veggen til historielagets hus. Logoen var tidligere gamle Sørums kommunevåpen.

Flere har gitt uttrykk for at det er litt vanskelig finne frem til historielagets lille hus i Lørenfallet. Vi har derfor fått satt opp litt merking på steder, og oppskriften er slik:

Man følger Nylandsveien opp til Nordli barnehage, og parkerer på barnehagens parkeringsplass.

På veggen til det brune uthuset innenfor hovedporten har vi hengt opp de tre bildene du ser til høyre, påtegnet piler hvor man skal gå, som er: inn porten, så til høyre før man runder hjørnet til venstre på barnehagen, gjennom port nummer to og bort til det lille hvite huset.

Der er det en liten grind. Huset har fått historielagets logo på veggen. Der er det bare å komme inn, og opp i 2. etasje.

Nye åpningstider:

Vi har i noen år hatt åpent hus noen timer hver onsdag, slik at medlemmer og andre har kunnet komme å drikke kaffe, slå av en prat, bla i en bok o.l.

Fra denne høsten vil vi prøve en annen ordning, som frigjør litt tid for styret til å arbeide med arkivet spesielt.

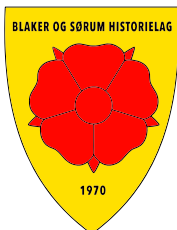
Det blir derfor åpent hus to onsdager i måneden frem til jul.

6. og 20. september
4. og 18. oktober
1. og 15. november
6. og 20. desember

Hver gang kl. 11 - 14

HJERTELIG VELKOMMEN

SØRUM-SPEILET

RETURADRESSE:
BLAKER OG SØRUM
HISTORIELAG
POSTBOKS 82
1924 SØRUM

ISSN 1894-8154

Jakten på fortiden

Av Tom-Arne Ullersmo

Bildene denne gang er av en nebbfibel. Et annet og mer forståelig navn er rett og slett: draktspenne. Navnet nebbfibel har spenna fått fordi den ligner på et fuglenebb.

Det er ikke uvanlig å finne draktspenner, men akkurat den typen som kalles nebbfibel er en type draktspenne som man sjelden finner ved detektorfunn i Norge. I Danmark er det derimot ikke uvanlig.

Nebbfibelen anslås å være fra 6-700 år e.Kr. (etter Kristus), eller evt (etter vår tidsregning), som man sier i dag.

Tidsepoken kalles for Merovingertid, og er en arkeologisk betegnelse brukt i Norge for perioden mellom folkevandringstid og vikingtid, det vil si perioden fra ca. 550 til 800 evt., oppkalt etter den frankiske høvdinglekten merovingerne.

Takk til vår sponsor:

Perioden er overgangen fra eldre til yngre jernalder. Denne overgangsperioden har forskjellig navn innenfor Skandinavia. I Danmark kalles den f.eks. for «yngre germansk jernalder», og i Sverige «Vendeltid».

Draktspenna på bildet er laget av kobberlegering. Den er 5 cm lang og 3 cm bred. Den ble funnet ca. 15 meter fra et lite fragment av en «Kort likearmet bøylefibel».

Jeg fant dette ved detektorsøking på dyrket mark hos Nedre Vilberg gård i Sørum den 18. september 2016. Funnet ble innlevert til fylkesarkeologen i Akershus fylkeskommune.